

КЫРГЫЗ БАНКЫ

**2022-жылдын II чейреги үчүн
акча-кредит саясаты жөнүндө отчет**

**Бишкек
2022-жылдын август айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү ушул отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2022-жылдын II чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2022-жылдын 29-августундагы № 2022-П-07/54-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	6
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү.....	6
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	11
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү.....	14
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	14
2.2. Тышкы сектор	18
3-глава. Акча-кредит саясаты	20
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	20
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	24
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	28
4-глава. Инфляция динамикасы	29
4.1. Керектөө баа индекси.....	29
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	32
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	33
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	33
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	36
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	40
2-тиркеме. Глоссарий.....	41
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....	43

Резюме

Кароого алынган мезгил ичинде биздин регионго кирген өлкөлөрдө жана бүтүндөй эле дүйнө жүзүндө экономикалык жигердүүлүк геосаясий курч абалдын, глобалдуу инфляциянын күчөшүнүн жана дале орун алып турган COVID-19 пандемиясынын таасири астында түптөлгөн. Кыргыз Республикасында экономикалык жигердүүлүккө дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баа динамикасы жана соода боюнча өнөктөш өлкөлөргө карата санкциялык чектөөлөр таасирин тийгизген.

2022-жылдын биринчи жарымынын жыйынтыгы боюнча өлкөнүн ИДӨсү 6,3 пайызга жогорулаган (2021-жылдын январь-июнь айларында 1,5 пайызга төмөндөгөн), ал эми Кумтөр алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда өсүш 3,9 пайызды түзгөн (2021-жылдын ушул эле мезгилинде 3,2 пайызга жогорулаган). Өсүш көрсөткүчүнө өнөр жай, кызмат көрсөтүү жана айыл чарба секторлору салым кошкон.

Улуттук банктын баа берүүсү боюнча 2022-жылдын июль айында экономикалык жигердүүлүк пандемияга чейинки – 2020-жылдын башындагы деңгээлге жетип, арымдуу калыбына келүүсү дале уланууда. Өсүшкө өнөр жай сектору, атап айтканда, алтын кен казып алуу сектору олуттуу салымын кошкон. ИДӨ арымынын өсүшүнө курулуш, кызмат көрсөтүү, ошондой эле айыл чарба секторлорунун калыбына келиши да таасирин тийгизген. Өтүп жаткан жылдын I чейрегинде ички суроо-талаптын өсүшү кошумча импульс катары саналган, ал ишканалардын дүнүнөн топтоосу, ошондой эле керектөө кредиттеринин көлөмүнүн жогорулашы менен шартталган. Ошол эле учурда, экономикалык өсүштүн потенциалын жогорулатуу мүмкүнчүлүгү сакталууда.

2022-жылдын II чейрегиндеги соода балансы импорттук сунуштоолордун кыйла өсүшүнүн жана алтынды экспорттоо көлөмүнүн төмөндөшүнүн таасири астында түптөлгөн. Натыйжада өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 1 576,0 млн АКШ доллары өлчөмүндө калыптанган. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү 6,3 пайызга жогорулап, 2,7 млрд АКШ долларын түзгөн.

Отчеттук мезгилде бюджеттик чыгашаларга салыштырганда кирешелердин озгон арымда өсүшүнөн улам мамлекеттик бюджетте 4,6 млрд сом же ИДӨгө карата 1,4 пайыз өлчөмүндө профицит (2021-жылдын ушул эле мезгилинде 1,4 млрд сом же ИДӨгө карата 0,5 пайыз өлчөмүндө бюджет профицити) түптөлгөн. Кирешелердин өсүшү салыкты администрлөөнү жакшыртуу боюнча жигердүү иштин жүргүзүлүшү, салык жана бажы жол-жоболоруна жаңы санарип чечимдердин киргизилиши менен шартталган. Ошондой эле, чыгашалардын артышы социалдык чөйрө кызматкерлеринин эмгек акысын жогорулатуудан улам жана капиталдык салымдарды каржылоону көбөйтүүнүн натыйжасында шартталган.

2022-жылдын II чейрегинде инфляциянын жылдык мааниси 13,8 пайызды түзгөн (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек). Кыргыз Республикасында баа деңгээлинин жогорулашы дүйнө жүзү боюнча азык-түлүк товарларына баалардын өсүш тенденциясынын алкагында түптөлгөн. Ошондой эле геосаясий жагдайдын кыйла курчушунан улам келип чыккан белгисиздик да баалардын өсүшүнө олуттуу таасирин тийгизген.

Инфляциялык басым сакталып тургандыктан Улуттук банк катуулатылган акча-кредиттик шарттарды өзгөртүүсүз калтырган. Монетардык сектор монетардык жана бюджеттик каналдар аркылуу каныктыруунун алкагында банк системасынын үстөк ликвиддүүлүгүнүн жогорку деңгээлде болушу менен мүнөздөлгөн. Ушундан улам акча рыногунда жигердүүлүк төмөндөп, ал эми кыска мөөнөттүү чендер жогорулоо менен белгиленген пайыздык чекте сакталып турган. Алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында Улуттук банк 2022-жылдын II чейрегинде чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча валюталык интервенцияларды жүргүзгөн.

Депозиттер рыногунда акча-кредит саясатын катуулатуунун жана жогору инфляциянын алкагында олуттуу өсүш белгиленген. Муну менен катар, коммерциялык

банктардын кредит портфели улуттук валютадагы кредиттердин өсүшүнүн эсебинен жогорулаган.

1-глава. Тышкы чөйрө

1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Отчеттук мезгилде АКШда жана Кытайда экономиканын реалдуу өсүш арымы басаңдагандыгы байкалган. Ошол эле мезгилде ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдө экономика ар тараптуу өнүккөн: Казакстанда жана Арменияда ИДӨ арымынын алгылыктуу динамикасы белгиленген, ал эми Россияда жана Белоруссияда төмөндөө катталган. Ошол эле учурда дүйнөлүк инфляция көп жылдык максимумга жеткен: баалардын өсүшүнүн күч алышы кароого алынган дээрлик бардык өлкөлөрдө белгиленген. Россияда, тескерисинче, март айында баалардын олуттуу өсүшүнөн кийин керектөө жигердүүлүгүнүн орточо арымынын алкагында инфляция төмөндөгөндүгү байкалган.

Бүтүндөй чейрек ичинде Россия ИДӨсүнүн төмөндөө динамикасы күч алгандыгы байкалган. Март айында баалардын кескин өсүшүнөн кийин аларды корректировкалоонун алкагында июнь айынан тартып Россияда дефляция байкалган.

Казакстанда отчеттук чейректин жыйынтыгы боюнча инфляция динамикасынын күч алышы менен катар ИДӨнүн арымдуу өсүшү белгиленген.

Белоруссияда экономиканын төмөндөшү батыш өлкөлөрүнүн санкциялык басымынын таасири астында күч алууда. Инфляциялык басым жогору деңгээлде сакталып турат.

Арменияда тышкы жана ички суроо-талаптын өсүшүнүн алкагында кыйла жогору экономикалык жигердүүлүк байкалган, ушундан улам инфляциянын күч алышы шартталган.

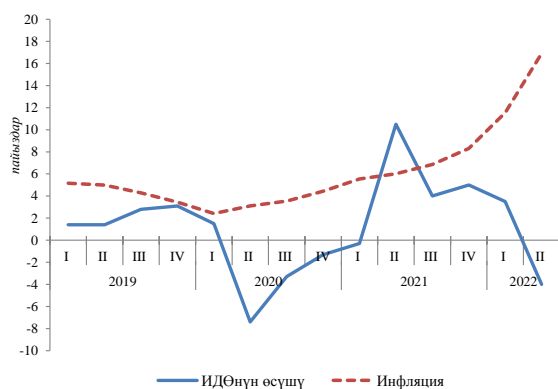
2022-жылдын II чейрегинде Кытай экономикасынын өсүшү кыйла басаңдаган. Инфляция 2020-жылдын июль айынан тартып максималдуу мааниге жеткен.

АКШда экинчи чейрек катары менен ИДӨ кыскаргандыгы белгиленген, ал эми АКШнын ФРСсы инфляцияны ооздуктоо үчүн акча-кредит саясатын катуулаткан.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

2022-жылдын I чейрегинде алгылыктуу өсүш басаңдагандан кийин II чейректе ИДӨ тез арымда төмөндөгөндүгү байкалган. Июнь айында Россия ИДӨсү май айындагы 4,3 пайызга жана апрель айындагы 2,8 пайызга төмөндөдөн кийин жылдык мааниде 4,9 пайызга кыскарган. Жалпы алганда II чейректе ИДӨнүн төмөндөшү 4,0 пайызды, биринчи жарым жылдын жыйынтыгы боюнча – жылдык мааниде 0,5 пайызды¹ түзгөн.

Экономиканын реалдуу секторунда тышкы санкциялык чектөөлөр, өзгөчө иштеп чыгаруу өнөр жайы, дүң сатуу жана транспорт чөйрөлөрүндө чыгаруу көлөмүнүн төмөндөшүн шарттаган.

Импорттук чийки заттардын жана аларга тиешелүүлөрдүн тартыштыгы иштеп чыгаруу тармагынын абалына кошумча таасирин тийгизген. Чекене соода жүгүртүү керектөө талабынын начарлашынын, ошондой эле чендер жогорулатылгандан кийин кредит алуу мүмкүнчүлүгүнүн төмөндөшүнүн эсебинен кыйла басаңдаган. Кен өндүрүү тармагынын

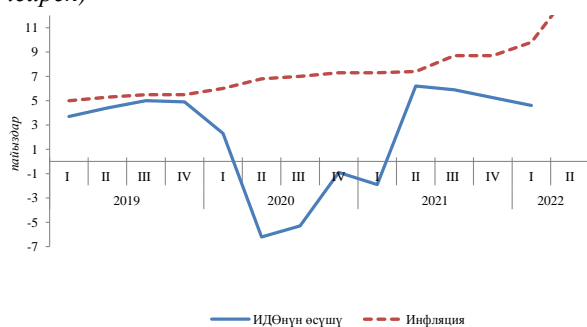
¹ Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин маалыматы боюнча.

динамикасы эки ай бою төмөндөөдөн кийин июнь айында алгылыктуу чекте катталган. Кыйла алгылыктуу динамика иш арымы анчалык басаңдабаган курулуш чөйрөсүндө белгиленген.

Ошол эле учурда, Россия экономикасында керектөө талабынын орточо арымы жана орус рублинин кыйла бекемделиши менен шартталган белгисиздиктин алкагында март айында товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө баалардын кескин өсүшүнөн кийин алардын баасы өзгөргөндүгү байкалган. Натыйжада июнь айында керектөө баалары орточо алганда 0,4 пайызга төмөндөгөн, ал эми жылдык инфляция 1,2 пайыздык пунктка, 15,9 пайызга чейин басаңдаган¹. Июнь айында азык түлүк товарларына сыяктуу эле, азык түлүктөн башка товарларга да жылдык арым басаңдагандыгы белгиленген (тиешелүүлүгүнө жараша 18,0 жана 17,9 пайыз). Россия банкынын маалыматы боюнча мындай төмөндөө параллелдүү импортту ишке киргизүү механизми, ошондой эле сунуштоо көлөмүнүн жогорулашы менен шартталган. Жалпы алганда II чейректе инфляция 2021-жылдын тиешелүү чейрегине карата 16,9 пайызды түзгөн (2022-жылдын I чейрегинде – 11,5 пайыз)².

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Казакстанда биринчи жарым жылдын жыйынтыгы боюнча 3,4 пайызга туруктуу өсүш белгиленген. Көптөгөн негизги тармактарда алгылыктуу динамика катталган. Бирок тоо кендерин казып алуу тармагында басаңдоо арымы байкалган, ал Кашаган кен казып алуу жеринде оңдоо иштери менен шартталган. Соода көрсөткүчтөрүнө ылайык инфляциялык процесстердин күч алышына карабастан туруктуу суроо-талап катталган. Чогуу алгандагы суроо-талап проинфляциялык фактор катары мамлекеттик чыгашалардын кыйла өсүшүн шарттаган.

Казакстан Республикасынын Стратегиялык пландаштыруу жана реформалар боюнча агенттигинин Улуттук статистика бюросунун маалыматы боюнча II чейректе инфляция өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 13,9 пайызды түзгөн. Тышкы инфляциялык басымдын күч алышынын, ошондой эле фискалдык түрткү берүүдөн улам жогору суроо-талаптын жана тенгенин курсунун басаңдашынан улам 2022-жылдын июнь айында жылдык инфляция 14,5 пайызга чейин тездеп: азык-түлүк товарларынын баасы - 19,2 пайызга чейин, азык-түлүктөн башка товарлар - 13,2 пайызга чейин жана акы төлөнүүчү кызматтар - 9,2 пайызга чейин кымбаттаган.

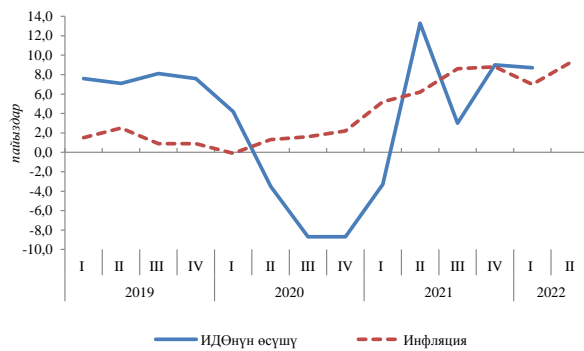
Армения

Эл аралык аналитиктердин баа берүүсү боюнча Арменияда 2022-жылдын II чейрегинде экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү мурда күтүлгөндөн да кыйла алгылыктуу түптөлгөн. Бул көрсөткүч үстүбүздөгү жылдын биринчи жарым жылдыгында эки орундуу сандарга жетип, 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырмалуу 11,8 пайызды түзгөн

¹ Россия банкынын маалыматы боюнча.

² Росстаттын маалыматы боюнча.

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

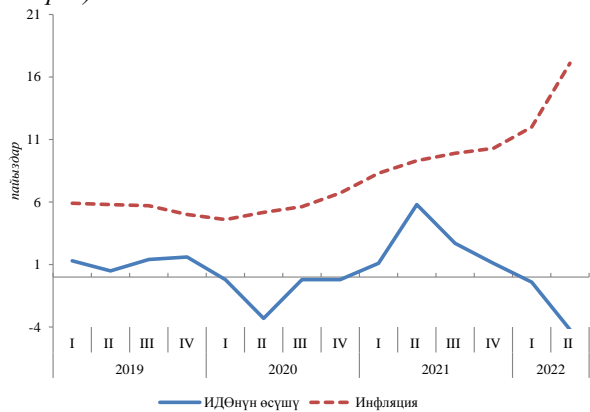
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Армения Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

айында жылдык мааниде 10,3 пайыз). Борбордук банктын маалыматы боюнча Армениянын улуттук валютасынын бекемделиши кандайдыр бир деңгээлде инфляциялык тобокелдиктердин инфляцияга терс таасирин тийгизүүсүнө бөгөт койгон. Армениянын Борбордук банкы 2022-жылдын башталышынан тартып негизги ченди 3 ирет жогорулаткан: жылдык 7,75 пайыздан 9,50 пайызга чейин¹. Мында, өнүккөн өлкөлөрдүн борбордук банктары монетардык шарттарды күчөтүп жаткандыгын эске алуу менен жөнгө салуучу, бул, глобалдуу инфляциялык чөйрөнү акырындап ооздуктоого жана келечекте тышкы сектордун Армениянын экономикасына инфляциялык басымын төмөндөтүшү мүмкүндүгүн күтүүдө.

Беларусь

1.1.4-график. Белоруссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистика комитети

арымынын басаңдоосунан улам да шартталган. Натыйжада Белоруссия экономикасы май айындагы 8,6 пайыздан кийин 7,8 пайызга гана кыскарган. Бардыгы болуп жарым жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨ өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 4,2 пайызга азайган.

2022-жылдын апрель жана май айларында инфляциянын өсүш арымы басаңдаса, июнь айында керектөө бааларынын өсүшү ар айлык мааниде 1,1 пайызга чейин күч алып,

Экономикалык өсүшкө негизинен кызмат көрсөтүү, соода жүргүзүү, курулуш жана бир аз көлөмдө өнөр жай секторлору таасирин тийгизген.

Резидент эместердин санынын өсүшүнүн, эл аралык капиталдын жана эмгек ресурстарынын агылып киришинин, ички суроо-талапты акча которуулар менен колдоонун алкагында суроо-талаптын өсүшү экономикага алгылыктуу таасирин тийгизген. Бул ошондой эле товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр экспортунун жана импортунун өсүшүн шарттаган.

Инфляция жогору деңгээлде сакталып турган (2022-жылдын июнь

айында жылдык мааниде 10,3 пайыз). Борбордук банктын маалыматы боюнча Армениянын улуттук валютасынын бекемделиши кандайдыр бир деңгээлде инфляциялык тобокелдиктердин инфляцияга терс таасирин тийгизүүсүнө бөгөт койгон. Армениянын Борбордук банкы 2022-жылдын башталышынан тартып негизги ченди 3 ирет жогорулаткан: жылдык 7,75 пайыздан 9,50 пайызга чейин¹. Мында, өнүккөн өлкөлөрдүн борбордук банктары монетардык шарттарды күчөтүп жаткандыгын эске алуу менен жөнгө салуучу, бул, глобалдуу инфляциялык чөйрөнү акырындап ооздуктоого жана келечекте тышкы сектордун Армениянын экономикасына инфляциялык басымын төмөндөтүшү мүмкүндүгүн күтүүдө.

Белоруссияда экономиканын төмөндөшүнө батыш өлкөлөрүнүн санкциялык басымы таасирин тийгизүүдө. Инфляциялык басым жогорку деңгээлде сакталып турат.

Евразия өнүктүрүү банкынын өтүп жаткан жылдын 25-июлунда жарыяланган макроэкономикалык баяндамасына ылайык, Белоруссия экономикасы белгиленген санкциялык шарттарды эске алуу менен өнүктүрүлүшү мүмкүн. Мунун белгиси катары Белоруссияда июнь айында ИДӨнүн кыскаруу арымы басаңдагандыгын белгилөөгө болот, мындай жагдай иштеп чыгаруу өнөр жайында, дүң соода жүргүзүү, курулуш жана айыл чарба багыттарында төмөндөө

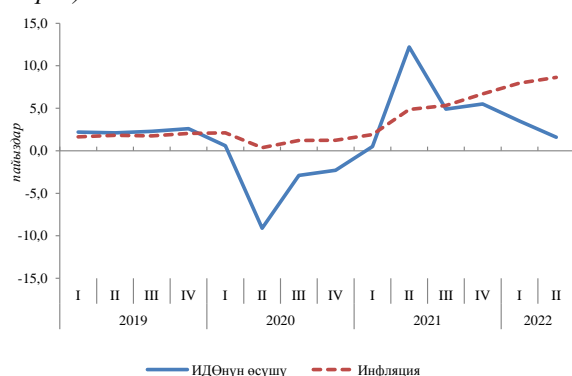
¹ 2022-жылдын 2-августунда Армян Республикасынын Борбордук банкы негизги ченди 0,25 п.п., 9,50 пайызга чейин жогорулаткан.

керектөө бааларынын жылдык өсүшү 17,6 пайызды түзгөн. Мында, жашылча жана жемишке баалардын төмөндөшү сыяктуу сезондук фактор орун албаганда, инфляция мындан да жогору мааниде калыптанмак. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкө – Россиянын валютасына карата белорус рублинин курсунун түшүүсүнүн алкагында аларды өндүрүү үчүн товарлардын жана чийки заттардын кымбатташы инфляцияга кыйла таасирин тийгизген. Дүйнөлүк баалардын өсүшүнүн алкагында импорттун орточо баасынын, чектеш өлкөлөрдө жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө баалардын өсүшүнүн эсебинен керектөө рыногуна карата басым сакталып турат.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: АКШнын Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

2022-жылдын II чейрегинде АКШнын ИДӨсү мурдагы чейрекке салыштырмалуу жылдык мааниде 0,9 пайызга кыскарган, бирок 2021-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 1,6 пайызга өскөн¹.

АКШнын реалдуу ИДӨсүнүн төмөндөшү товардык-материалдык запастарга жеке инвестицияларды, негизги капиталга инвестицияларды, федералдык өкмөттүн чыгашаларын, штаттардын өкмөттөрүнүн жана жергиликтүү бийлик органдарынын чыгашаларын, ошондой эле турак жай болуп саналбаган жайлардын негизги капиталына инвестицияларды

кыскартуудан улам шартталган, алар кандайдыр бир деңгээлде экспорттун жана ИДӨнүн үчтөн бир бөлүгүн түзгөн жеке керектөөгө чыгашалардын өсүшү менен компенсацияланган. ИДӨнү эсептөөдө эсептен чыгарылуучу импорт өскөн.

АКШда жумушсуздук деңгээли 2022-жылдын июнь айында 3,6 пайызды түзүү менен 2021-жылдын башталышынан тартып эң эле төмөн мааниде калыптанган.

Экономикалык өсүшкө сунуштоо процесстеринде орун алып жаткан үзгүлтүктөрдүн сакталып турушу, жумушчу күчүнүн тартыштыгы терс таасирин тийгизип, суроо-талапты канааттандырууда кыйынчылыктарды жараткан. Кийинчерек бул жагдай дүң жана чекене соода жүргүзүү көлөмүнүн кыскарышын шарттаган.

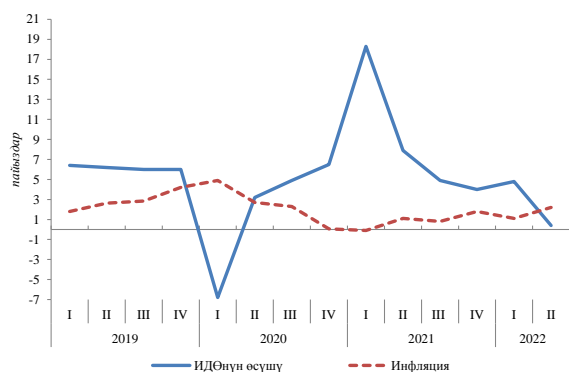
АКШда инфляция 2022-жылдын июнь айында 9,1 пайызга чейин өсүү менен акыркы 40 жыл ичинде эң эле жогору чекке жеткен, бул пандемиядан улам терс кесепеттерге, энергия продукцияларына кыйла жогору бааларга жана геосаясий жагдайдын алкагында кеңири баа басымына байланыштуу суроо-талап жана сунуш ортосунда дисбалансты чагылдырат.

¹ АКШнын Экономикалык анализ бюросунун алдын ала маалыматы.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

2022-жылдын II чейрегинде Кытай экономикасынын өсүшү кыйла төмөндөгөн. Инфляция 2020-жылдын июль айынан берки эң эле жогору мааниге жеткен.

Кытай экономикасы 2022-жылдын II чейрегинде өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 0,4 пайызга гана жогорулаган, өткөн чейрекке салыштырганда ИДӨ 2,6 пайызга кыскарган. Бүтүндөй алганда, биринчи жарым жылдыкта Кытай ИДӨсү 2,5 пайызга өскөн, ал эми расмий болжолдоолорго ылайык экономиканын өсүшү 5,5 пайызды түзгөн.

Кытай Эл Республикасында коронавирууска бөгөт коюу максатында

катуу чараларды көрүү стратегиясы чектөө чараларын күчөтүүнү талап кылат, мындай чектөөлөр Кытайдын жеке керектөө деңгээлине жана жалпы эле өлкөнүн экономикасынын өсүш арымына терс таасирин тийгизет. Апрель-июнь айларында бүтүндөй өлкөнүн ондогон шаарлары, анын ичинде өлкөнүн финансылык жана транспорттук борбору болуп саналган Шанхай да карантинге жабылган.

COVID-19 жаңы штаммынан улам киргизилген чектөөлөр Кытай экономикасынын тез өнүгүшүнө тоскоолдуктарды жараткан, макроэкономикалык көрсөткүчтөр жай арымда өскөн: июнь айында өнөр жай өндүрүшү – 3,9 пайызга, чекене сатуулар – 3,1 пайызга, негизги капиталга инвестициялар – 6,1 пайызга, Кытайдын тышкы соода жүргүзүү көлөмү – 14,3 пайызга өскөн.

Ошол эле учурда, Кытайда кыймылсыз мүлк рыногунда кризис уланууда. Бир жагынан, он ай бою катары менен өлкөнүн 70 ири шаарында жаңы квартираларга баа индекси төмөндөп жатат, бул ашкере кредиттик карыздарга ээ девелопер фирмалардын финансылык абалын андан да начарлатышы мүмкүн. Экинчи жагынан, экономикалык өсүштүн басаңдашы жана кирешелердин азайышы шарттарында, ипотекалык кредиттерди төлөөдө кыйынчылыктарга дуушарланган кытай үй чарбаларынын саны улам өсүүдө.

Кытайда эмгек рыногунун учурдагы абалы эксперттерди кооптондурууда, анткени аталган рынокто шаар жаштарынын арасында (16 жаштан 24 жашка чейинки курактагы) жумушсуздук июнь айында 19,3 пайызды түзгөн, бул 4 жыл мурда, 2018-жылы катталган мааниден эки эсе жогору. Адистер, мындай көрсөткүч, кытай экономикасында, өзгөчө, аз тажрыйбага ээ жумушчу күчү азыраак талап кылынаарын билдирет деп божомолдошууда. Жумушсуз жаштардын санынын өсүшү (өзгөчө жигиттер) ички социалдык-экономикалык чыр-чатактар сыяктуу эле, коом арасында экспансионисттик маанайдын күчөшү, Кытай катышкан аскер чыр-чатактарынын өрчүшү сыяктуу тобокелдиктердин келип чыгышын кыйла жогорулатат.

Июнь айында Кытайдан капиталдын агылып чыгышы уланган: чет өлкөлүк фонддор 55,9 млрд юань (8,3 млрд доллар) суммасына облигацияларын саткан. Кытай облигацияларындагы чет өлкөлүк инвесторлордун үлүшү 2021-жылдын январь айынан бери биринчи жолу июнь айынын акырында 10,0 пайыздан төмөн калыптанган. Кытай облигацияларына суроо-талап июнь айында төмөндөгөн, бул Кытай улуттук банкынын жеңилдетилген акча-кредит саясатынан улам жана АКШнын ФРСсы чендерди жогорулаткандан улам келип чыккан.

Кытайда июнь айында керектөө бааларынын өсүшү 2020-жылдын июль айынан берки эң эле жогору чекке жеткен, бул коронавируска каршы күрөшүү боюнча катуулатылган чаралардан улам сунуштоо процесстеринде орун алган проблемалардын жана энергия ресурстарынын жылдык мааниде 2,5 пайызды түзүү менен наркынын көбөйүшүнүн натыйжасында келип чыккан. Июнь айында азык-түлүк товарлары 2,9 пайызга, азык-түлүктөн башка товарлар - 2,5 пайызга, керектөө товарлары - 3,5 пайызга, кызмат көрсөтүүлөр - 1,7 пайызга жогорулаган. Ошол эле учурда өндүрүшчүлөрдүн баа индекси (PPI) июнь айында жылдык мааниде 6,1 пайызга өсүп, өткөн айдагы 6,4 пайыздык мааниге каршы мааниде түптөлгөн, бул болжолдонгон 6,0 пайыздан жогору.

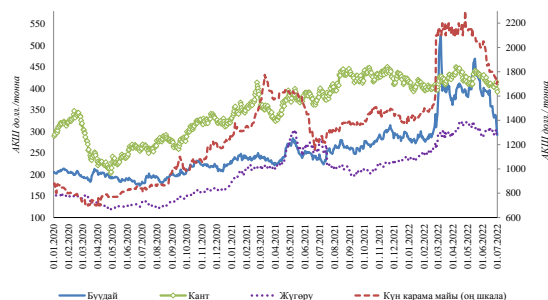
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Көпчүлүк негизги товардык-чийки зат рыноктордо жагдай салыштырмалуу туруктуу катары белгиленген, мында баалар жогору деңгээлде сакталып турган. Негизги азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалардын Кыргыз Республикасында бааларды кыйла жогорулатуучу таасири сакталып турган. Дүйнөлүк мунай рыногунда баалардын ар тараптуу динамикасы байкалган, мында жогорулатуу тенденциясы сакталып турган. АКШнын ФРСсы акча-кредит саясатын катуулатуусунун жана дүйнөлүк рынокто АКШ долларынын бекемделишинин натыйжасында, алтындын инвестициялык актив катары баалуулугу бир аз төмөндөгөн.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

Дүйнөлүк азык-түлүк товарлар рыногунда баалардын өзгөрүп туруусу экспорттер-өлкөлөрдө аба-ырайы шарттарынан жана эл аралык соода жүргүзүү мамилелердин курчушунан улам түптөлгөн. Ошол эле учурда, жалпы алганда баалар туруктуу сакталып турган.

Дүйнөлүк баалардын өсүшүн биринчи кезекте шарттаган факторлор: бул жогору дүйнөлүк суроо-талап, айрым ири өндүрүшчү-өлкөлөрдө алгылыксыз

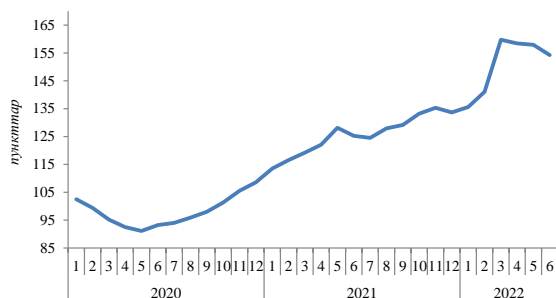
аба-ырайы шарттары, жогору өндүрүштүк жана транспорттук чыгашалар, ошондой эле COVID-19 пандемиясынын натыйжасында сунуштоодо келип чыккан үзгүлтүктөр жана Украинада болуп жаткан жагдайга байланыштуу белгисиздик дале сакталып турат.

Буудайга дүйнөлүк баа котировкалары кароого алынган чейреkte ар тараптуу динамикада байкалган, бирок жалпысынан баалар төмөндөгөн. Бул, түндүк жарым шарда жаңы түшүмдүн сезондук жеткиликтүүлүгү, негизги өнөктөш-өлкөлөрдө үрөөн себүү шарттарынын жакшыруусу, тышкы рыноктордо орун алган жагдайлардын таасири, ошондой эле Кара деңиз аркылуу экспорттук жол ачылышы мүмкүн деген маалыматтар менен шартталган. Эл аралык эксперттердин баа берүүлөрү боюнча, 2022-2023-жылдары Россияда жана Казакстанда дан эгин түшүмү өткөн мезгилге салыштырганда бир аз жогорулап, эң жогорку чекке жакын мааниде сакталат.

Өсүмдүк майлар рыногунда жалпы алганда баалар бүтүндөй кароого алынган чейрек ичинде төмөндөгөн, бул 2022-жылдын I чейрегинде баалардын кескин өсүшүнө байланыштуу импортко дүйнөлүк суроо-талаптын басаңдашы менен шартталган.

Кароого алынган мезгилде кантка баалардын өсүшү акыркы мезгилде кант кызылчасын айдоо аянтын кеңейтүүгө жана дүйнөдө кант запасы боюнча алгылыктуу болжолдоолорго байланыштуу басаңдаган. Баа туруктуулугунун кошумча фактору катары глобалдуу экономикалык өсүштүн басаңдашы саналат, бул кантка дүйнөлүк суроо-талапка жана бааларга таасирин тийгизген.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

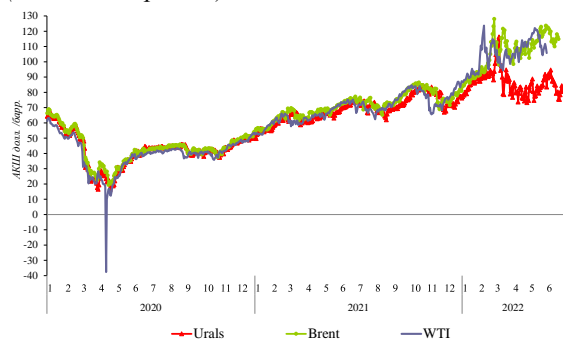
тийгизген, бул өсүмдүк майы жана кант боюнча баа индексинин бир аз төмөндөөсүн компенсациялаган. Кароого алынган мезгилде ФАО баа индекси бир аз төмөндөгөн, бирок жалпы алганда эң эле жогору деңгээлге жакын чекте орун алган.

Дан эгиндери боюнча эл аралык кеңештин маалыматы боюнча дүйнө жүзү боюнча дан эгиндеринин бардык түрлөрүн (буудай жана тоют дан) өндүрүү боюнча 2022-2023-жылдарга болжолдоолор ар айлык эсептөөдө 3 млн т, 2,252 млрд т чейин, негизинен, Европада буудай, арпа жана жүгөрү түшүмү төмөндөгөндүктөн бир аз кыскарган.

Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалар Кыргызстанда инфляцияга олуттуу таасирин тийгизип, көп учурда КБИ динамикасынын түптөлүшүндө чечүүчү ролду ойнойт. Бул, өлкөдөгү баалардын тышкы рыноктордон олуттуу деңгээлде көз карандылыгына, ошондой эле керектөө куржунунун жарымына жакынын ээлеген азык-түлүк товарлары жалпы инфляцияга олуттуу таасир тийгизүүсүнө байланыштуу болгон.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы (АКШ долларында)

2022-жылдын II чейрегинде дүйнөлүк мунай рыногунда баалардын ар тараптуу динамикасы байкалган.

Кароого алынган мезгилде мунайдын негизги сортторуна (Urals, Brent, WTI) баалар сегиз жылдык жогору чекке жетүү менен баррелине 82,7-123,6 АКШ доллары диапазонунда өзгөрүп турган. 2022-жылдын март айынын башталышынан тартып азыркы учурга чейин Россиянын Urals маркасындагы мунайы Россияга каршы санкцияларды киргизүүдөн улам Brent маркасына карата

баррелине 20-35 АКШ доллары дисконт менен сатылууда. 2022-жылдын II чейрегинде Brent маркасындагы мунайга орточо баа өткөн чейрекке салыштырганда 14,4 пайызга жогорулап, баррелине 112,0 АКШ долларын түзгөн (2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда баа 62,1 пайызга өскөн). Жалпы алганда 2022-жылдын башталышынан тартып Brent маркасындагы мунайдын орточо баасы баррелине 104,9 АКШ долларын түзгөн (2021-жылы – 70,9 АКШ доллары).

Чийки зат рыногунда баанын түптөлүшүнө 2022-жылдын II чейрегинде фундаменталдык сыяктуу эле, конъюнктуралык себептер таасирин тийгизген. Алсак, мунайга баалардын өсүшүн шарттаган факторлор катары жайкы мезгилде жогору

¹ ФАО азык-түлүк бааларынын индекси – негизги беш азык-түлүк товардык топторго (эт, сүт азыктары, дан эгиндери, өсүмдүк майлар жана кант) эл аралык баа динамикасына көз салып турган, орточо алынган көрсөткүч.

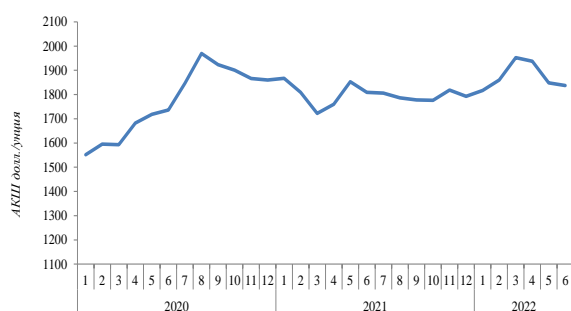
керектөөдөн улам сунуштоодогу күндөлүк тартыштык, Каспий түтүк өткөрмөлөр консорциумунун (Россия жана Казакстан катышкан компания) ишинин токтошу, ошондой эле Кытайдын мунай заттарына суроо-талабынын өсүшү саналган. Ошол эле учурда, мунай котировкаларынын өсүшү глобалдуу рецессия жана АКШ долларынын бекемделиши боюнча жогору тобокелдиктер жөнүндө кооптонуулар менен чектелген. Ушундан улам, дүйнөлүк экономиканын басаңдашы шартында рынокто мунайга дүйнөлүк суроо-талаптын басаңдашы тобокелдиктери сакталып турат.

Мунайга дүйнөлүк баалар КММ өндүрүүчү өлкөлөрдө экспорттук баалардын түптөлүшүнө олуттуу таасир тийгизип, көп учурда Россиянын мунай заттарын иштеп чыгаруу заводдорунда баалардын түптөлүшүнө чечүүчү ролду ойнойт, Кыргызстан анда КММ импортунун жалпы көлөмүнүн 95 пайызына жакынын импорттоп алат.

Инфляциялык түзүүчүдөн тышкары, дүйнөлүк энергия продукциялары рынокторунда баалар Россияда жана Казакстанда экономикалык жигердүүлүк деңгээлин көп учурда аныктайт, бул экономикабызда суроо-талаптын эң эле маанилүү факторлорунун бири болуп эсептелет.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

2022-жылдын II чейрегинде АКШнын ФРСнын негизги ченди жогорулатышы алтынга инвестициялоо кызыкчылыгынын төмөндөшүн шарттаган, анын баасы трой унциясы үчүн 1807,3 АКШ долларына чейин төмөндөгөн (өтүп жаткан чейректин башталышынан тартып -6,7 пайыз).

Дүйнөлүк рынокто пайыздык чендердин өсүшү алтынга алгылыксыз таасирин тийгизет, анткени ал

инфляциянын төмөндөшүнө жана реалдуу пайыздык чендердин өсүшүнө шарт түзөт. Пайыздык чендердин жогорулашынын жана катуулатылган акча-кредит саясатынын күтүүлөрүнүн алкагында АКШнын мамлекеттик облигациялары боюнча кирешелүүлүк жогорулаган. Натыйжада АКШда инфляциянын басаңдашы жана келечекте пайыздык чендердин өсүшү күтүлүүдө. Бул алтындын баасына терс кесепетин тийгизиши мүмкүн.

Баалуу металл котировкаларына глобалдуу экономиканын калыбына келүү келечегинин белгисиздиги белгилүү бир таасирин тийгизген, бирок аныктоочу факторлор катары АКШда чендердин андан ары жогорулоосу жана дүйнөлүк рынокто металлды ашыкча сунуштоо сакталат. Алтын боюнча дүйнөлүк кеңеш 2022-жылдын экинчи жарымында алтынды керектөө талабына татаалдатылган конъюнктура таасирин тийгизет. COVID-19 кийин өсүштүн калыбына келиши дүйнөлүк рынокко алгылыктуу таасирин тийгизүүгө тийиш болсо да, экономиканын кеңири чекте басаңдашы керектөө талабына басым көрсөтөт.

Геосаясий тобокелдиктер белгилүү бир учурда алтын баасына алгылыктуу таасир тийгизиши ыктымал, бирок анын таасири кыйла эле кыска мөөнөттүү. Азыркы учурда мындай таасир акырындык менен өзүнүн актуалдуулугун жоготуп жатат.

2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

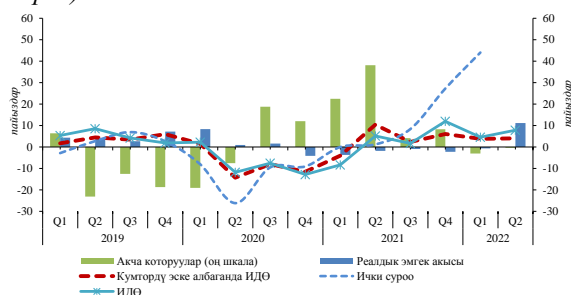
2022-жылдын январь-июнь айларында экономиканын калыбына келүү арымынын күч алышы байкалган. Реалдуу сектордо дээрлик бардык тармактарда катталган өсүш арымы туруктуу калыбына келүүнү тастыктоодо, алардын арасында кыйла жогору өсүш көрсөткүчү өнөр жай, кызмат көрсөтүү жана курулуш секторлорунда катталган. Муну менен катар, отчеттук мезгилде экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүнө олуттуу салымды 2022-жылдын I чейрегинде жогорулаган ички суроо-талап да кошкон. Инвестициялар секторунда 2021-жылдын жыйынтыгында төмөндөдөн кийин бир аз өсүш байкалган.

Муну менен бирге, геосаясий курч абалдын сакталышынын алкагында тышкы тобокелдиктер да сакталып турат. Мындай шарттарда ички суроо-талап, акча которуулар ж.б. өсүш факторлору алгылыксыз өзгөрүүлөргө дуушарланышы мүмкүн.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

пайызга жогорулоо).

Ички суроо-талап, алдын ала маалыматтар боюнча 2022-жылдын I чейрегинде¹ негизинен дүң топтоо көлөмүнүн, тактап айтканда: материалдык жүгүртүү каражаттар запасынын жогорулашынын эсебинен 44,0 пайызга жогорулап (2020-жылдын ушул эле мезгилинде – 0,1 пайызга төмөндөө), өсүшкө таасирин тийгизген негизги фактордон болгон. Алсак, биринчи чейректе ИДӨнүн өсүшү 4,5 пайызды түзгөн. Ички суроо-талаптын өсүшүнө тиешелүү мезгилде керектөө кредиттеринин көлөмүнүн жогорулашы да таасирин тийгизген.

Өтүп жаткан жылдын январь-июнь айларынын жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин орточо айлык номиналдык эмгек акысы² өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 23,8 пайызга жогорулап, 23,9 миң сомду түзгөн. Орточо айлык эмгек акынын өсүш арымынын жогорулашы экономикалык ишкердиктин бардык түрүнө кирген ишканаларда байкалган, мында кыйла олуттуу көрсөткүчтөр саламаттыкты сактоо жана калкты социалдык тейлөө (58,4 пайыз), искусство, оюн-зоок жана эс алуу (57,6 пайыз) жана билим берүү (36,4 пайыз) чөйрөлөрүндө белгиленген.

Кароого алынган мезгилде орточо айлык номиналдык эмгек акынын өсүш тенденциясы башкалар менен катар эле экономиканын калыбына келүү процесстери, ошондой эле эмгек акы төлөө фондун план чегинде жогорулатууга байланыштуу болгон

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча. Кыйла актуалдуу маалымат жоктугунан буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

² Чакан ишканаларды эске алуусуз бүтүндөй республика боюнча.

(2022-жылдын 1-апрелинен тартып социалдык чөйрөнүн кызматкерлерине 50,0 пайызга).

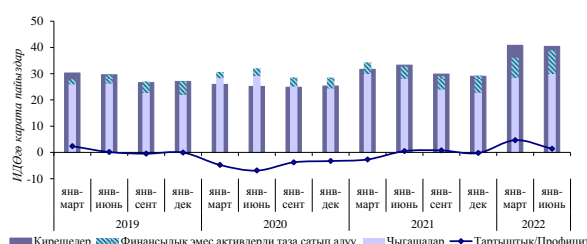
Керектөө баа индексин эске алуу менен эсептелген реалдуу эмгек акынын деңгээли 2022-жылдын январь-июнь айларында 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 9,8 пайызга көбөйгөн.

Мамлекеттик финансы сектору

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын алдын-ала жыйынтыктоолору боюнча мамлекеттик бюджет 4,6 млрд сом же ИДӨгө карата 1,4 пайыз өлчөмүндө профицит менен аткарылган. Буга негизинен салыктык түшүүлөрдүн эсебинен бюджеттин кирешесине түшүүлөрдүн туруктуу өсүшү өбөлгө түзгөн.

2.1.2-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

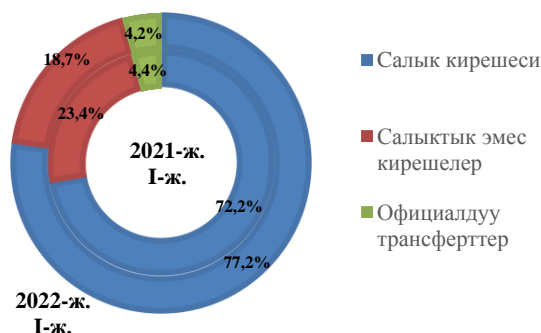
(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

айрыкча жалпы суроо-талаптын эсебинен социалдык чөйрөнүн кызматкерлерине жөлөк пулдарды жана эмгек акыны көбөйтүү боюнча чыгашаларынын көбөйүүсүнөн кандайдыр бир басым жасалышы мүмкүн. Алсак, 2022-жылдын биринчи жарым

2.1.3 -график. Мамлекеттик бюджеттин кирешелер түзүмү

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы

ИДӨгө карата чыгашалар үлүшү 29,9 пайыз чегинде катталган.

Мындан тышкары, мамлекеттик бюджет тарабынан капиталдык чыгашалардын б.а. негизинен инфраструктурага багытталуучу сарптоолордун олуттуу өскөндүгү байкалгандыгын белгилей кетүү зарыл: бюджеттик каражаттардын финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга таза агылып чыгуусу 30,6 млрд сомду же ИДӨгө карата 9,1 пайызды түзүү менен 2021-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 2,4 эсеге көбөйгөн.

Операциялык иштен мамлекеттик кирешелердин 77,0 пайызга жакынын 104,5 млрд сом өлчөмүндө салык төлөмдөрү түзгөн, бул өткөн жылдын тиешелүү мезгилине караганда 57,4 пайызга көп. Буга салыктык администрлөөнү жакшыртуу жана салык жана бажы жол-жоболоруна жаңы санарип чечимдерди киргизүү боюнча өкмөттүн активдүү чаралары жана өлкөдө байкалып жаткан экономикалык өсүш, ошондой эле инфляциянын салыштырмалуу жогору болушу өбөлгө түзгөн. Мында инфляцияга бюджеттин, айрыкча жалпы суроо-талаптын эсебинен социалдык чөйрөнүн кызматкерлерине жөлөк пулдарды жана эмгек акыны көбөйтүү боюнча чыгашаларынын көбөйүүсүнөн кандайдыр бир басым жасалышы мүмкүн. Алсак, 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгында бюджеттин операциялык ишке чыгашалар түзүмүндө эмгек акы фонду 2021-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу 30,4 пайызга же 11,4 млрд сомго көбөйүү менен 48,7 млрд сомду түздү. Бул көрсөткүчтүн үлүшү 47,9 пайыздан 48,6 пайызга чейин өскөн. Субсидияларга жана социалдык жөлөк пулдарга чыгашалар 20,1 пайызга, 10,5 млрд сомго чейин көбөйгөн.

Жалпысынан, мамлекеттик бюджеттин операциялык ишке чыгаша бөлүгү 2022-жылдын январь-июнь айларында 100,2 млрд сомго жеткен жана өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 28,5 пайызга көбөйгөн.

Байкоого алынып жаткан мезгил ичинде фискалдык импульс алгылыктуу түптөлгөн жана демилгелөөчү бюджет-салык саясаты жүргүзүлгөндүгүн далилдөө менен чогуу алгандагы суроо-талаптын өсүшүнө алгылыктуу таасирин тийгизген жана экономикада кыйла жогорку инфляциялык фондду түзгөн.

Инвестициялар

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздар)

	январь-июнь			
	2021-ж	2022-ж	2021-ж	2022-ж
	млн. сом		үлүшү, пайыздар	
Барыгы	23 878,6	26 351,0	100,0	100,0
Ички инвестициялар	18 436,1	20 812,8	82,6	80,8
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	875,2	1 528,9	3,5	4,3
Жергиликтүү бюджет	278,1	290,4	0,9	1,0
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	8 281,9	9 296,1	37,1	35,1
Банктын кредити	275,0	42,0	1,3	0,6
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошо алганда)	8 725,9	9 655,4	39,8	39,8
Тышкы инвестициялар	5 442,5	5 538,2	17,4	19,2
Чет өлкө кредити	4 088,1	3 211,1	13,0	11,1
Тикс чет өлкө инвестициялары	550,3	1 155,7	1,7	4,3
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	804,1	1 171,4	2,7	3,8

Булагы: КР УСК

Булагы: КР УСК

айларында 0,9 пайызга өскөн.

Инвестициялардын негизги көлөмү (алардын жалпы көлөмүнүн 83 пайызынан көбүрөөгү) пайдалуу кендерди казып алуу объекттерин курууга, иштеп чыгуу өндүрүшүнө, электр энергиясы менен камсыздоого жана транспорт ишине багытталган.

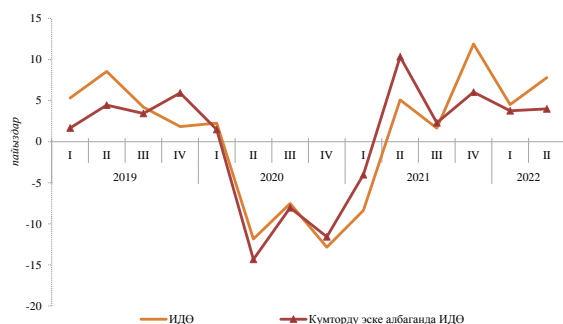
Негизги капиталга инвестициялардын көлөмүнүн 2021-жылдын январь-июнь айларына салыштырганда көбөйүүсү тышкы каржылоо булактарынын 12,2 пайызга өсүшү эсебинен камсыздалган, ал эми ички булактар, тескерисинче, 1,4 пайызга төмөндөгөн.

Сунуш

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматтары боюнча ИДӨнүн номиналдык көлөмү отчеттук мезгил ичинде 335,3 млрд сомду түзүү менен өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда реалдуу мааниде 6,3 пайызга көбөйгөн, бул 2021-жылдагы төмөн база менен түшүндүрүлөт (2021-жылдын тиешелүү мезгилинде төмөндөө 1,5 пайызды түзгөн). Кароого алынып жаткан мезгил ичинде экономиканын жетишилген көрсөткүчү экономиканын дээрлик бардык тармактарындагы алгылыктуу өсүш арым менен шартталган.

2.1.4-график. ИДӨ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

боюнча ишке киргизилген кендердин көлөмүнүн өсүшү (+34,6 пайыз), тамак-ашты кайра

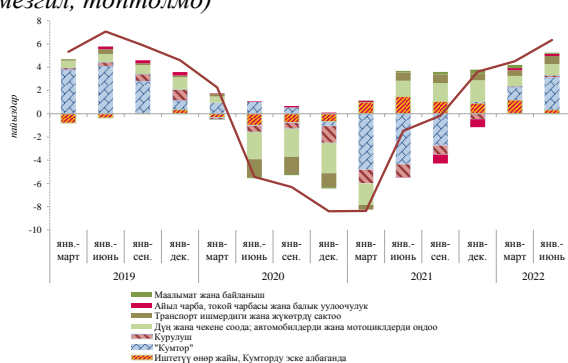
иштетүү өндүрүшүнүн (+12,1 пайыз) жана мунай заттарды өндүрүү көлөмүнүн калыбына келишинен (+15,8 пайыз) улам камсыз болгон.

Кызмат көрсөтүүнүн бардык тармактары боюнча жыл башынан бери алгылыктуу динамика улантылып, кызмат көрсөтүү секторунун 4,0 пайызга өсүшүн шарттаган. Курулушта дүң чыгаруунун өсүшү (+3,4 пайыз) тышкы каржылоо булактарынын 12,2 пайызга өсүшү эсебинен негизги капиталга инвестициялардын көлөмүнүн көбөйүүсү менен камсыз болгон.

Мында биринчи жарым жылдыкта электр энергиясы менен камсыз кылуу (-6,2 пайыз) жана суу менен камсыз кылуу (-5,4 пайыз) сыяктуу өнөр жай тармактарында терс өсүш арым белгиленген, бул кароого алынып жаткан бүтүндөй мезгил ичинде кургакчылык болушуна байланыштуу болгон.

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

2,0 п.п. өлчөмүндө ИДӨнүн өсүшүнө салымын негизинен соода жана транспорт иши камсыз кылган.

Кумтөрдү эске албаганда ИДӨнүн өсүш арымы кароого алынып жаткан мезгил ичинде 3,9 пайызды түзгөн (2021-жылдын тиешелүү мезгилинде 3,2 пайызга көбөйгөн).

ИДӨ дефлятору 13,9 пайыз өлчөмдө алгылыктуу түптөлгөн, бул 2021-жылдын январь-июнь айларына караганда 3,2 п.п. төмөн.

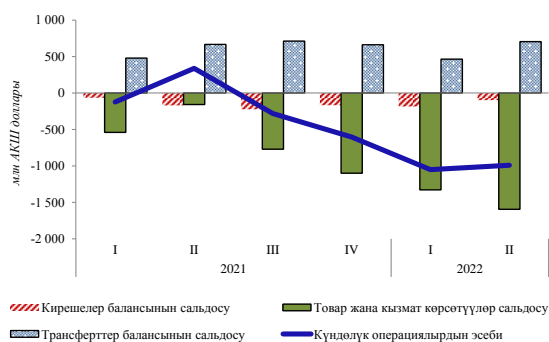
Отчеттук мезгилде экономиканын өсүшүнө олуттуу алгылыктуу салым өнөр жай чөйрөсү боюнча белгиленген, ал ИДӨнүн, ошондой эле кызмат көрсөтүүлөрдүн өсүшүнө салымдын көбөйүү тенденциясын көрсөткөн. Алсак, өнөр жай өтүп жаткан жылдын январь-март айларынан тартып ИДӨнүн өсүшүнө олуттуу салым кошуусун улантуу менен (+1,9 п.п.) кароого алынып жаткан мезгил ичинде 3,0 п.п. түзгөн. Негизинен өсүш Кумтөрдөгү кайра иштетүү өндүрүшү (ИДӨнүн өсүшүнө 2,8 п.п.) боюнча катталган.

Кызмат көрсөтүү секторунун

2.2. Тышкы сектор¹

Соода балансынын терс сальдосунун көбөйүүсү 2022-жылдын II чейрегинде күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгынын өсүшүнүн аныктоочу фактору болуп калган.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

Эскертүү: Алдын-ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча.

Болжолдуу жана алдын ала маалыматтарга ылайык, 2022-жылдын II чейрегинде күндөлүк эсептин тартыштыгы 991,0 млн АКШ долларын же ИДӨгө карата 28,4 пайызды² түзгөн.

Отчеттук мезгил ичинде Кыргыз Республикасынын соода балансы экспорттун төмөндөөсү алкагында импорттук берүүлөрдүн өсүшүнүн таасиринен улам 1 576,0 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн.

Товарлардын экспорту (ФОб баасында) көбүнчө алтындын экспортунун кыскаруусунун эсебинен 53,3 пайызга

төмөндөп, 574,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Алгылыктуу динамика алтынды эске албаганда экспортто байкалган, мында өсүш 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 66,0 пайызды түзгөн. Кийим, бут кийим, жашылча, жемиш, тирүү мал, пахта, кен байлыктар жана баалуу металлдар аралашмасы сыяктуу товарларды берүүлөр көбөйгөн.

Товарлардын импорту (ФОб баасында) 61,3 пайызга көбөйүү менен 2 150,7 млн АКШ долларын түзгөн. Импорттун өсүшү региондо логистикалык ырааттуулуктун өзгөрүшүнө жана пандемиядан кийин соода көлөмүнүн калыбына келишине байланыштуу болгон.

Мындан тышкары, импорттун көрсөткүчтөрүнө азык-түлүк жана энергия ресурстарына болгон дүйнөлүк баалардын өсүү тенденциясы таасирин тийгизген. Отчеттук мезгил ичинде импорттун көбөйүүсүнө бут кийим, кийим, кездемелер, баалуу эмес металлдар, тигүүчү машиналар үчүн тетиктер сыяктуу ж.б. товардык позициялар салым кошушкан. Энергия продукциялар импорту 45,1 пайызга өскөн жана берүүлөрдүн баасынын өсүшү менен мүнөздөлгөн, ал эми ушул эле учурда берүүлөрдүн физикалык көлөмү азайган.

Күндөлүк трансферттер түзүмүндө жеке которуулардын көбөйүүсү жана мамлекеттик секторго расмий жардамдын азаюусу белгиленген. Жеке трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн динамикасына 2022-жылдын II чейрегинде валюта курстарынын динамикасы, анын ичинде марттагы нарксызданууга салыштырмалуу орус рублинин бекемделиши олуттуу таасирин тийгизген. Отчеттук чейректе кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы «кыдыруулар» статьясынын калыбына келишин күтүүлөргө байланыштуу өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндегиден төмөн бааланып, 20,4 млн АКШ долларын түзөт. «Кирешелер» статьясы боюнча терс сальдо баа берүүлөр боюнча 98,8 млн АКШ долларына чейин төмөндөйт.

Улуттук банктын алдын ала-болжолдуу баа берүүлөрү боюнча 2022-жылдын II чейрегинде капитал менен операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби боюнча капиталдын агылып кирүүсү 544,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек

² ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген

болжолдонууда. Капитал менен операциялар эсеби 47,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо түптөлөт, финансылык эсеп боюнча оң баланс 497,0 млн АКШ долларын түзөт.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби

Республикасынын төлөм теңдеми 86,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо түптөлүшү күтүлүүдө.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2022-жылдын II чейрегинин акырына карата номиналдык жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын 2020-жылдын декабрына салыштырмалуу бекемделиши байкалган. Алдын ала маалыматтар боюнча сомдун номиналдык эффективдүү алмашуу курсунун индекси

2.2.1-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай откон жылдын башына карата (айдын акырына)		
	2020 (ор.) (январь-декабрь)	2021 (ор.) [*] (январь-декабрь)	%	2021-ж. декабрь	2022-ж. июнь	%
РЭАК	115,7	115,8	0,1	121,1	123,2	1,8
НЭАК	122,7	119,6	-2,5	124,8	126,8	1,6
РЭАК кытай юанына карата	79,2	74,4	-6,0	76,7	91,4	19,1
НЭАК кытай юанына карата	60,8	51,7	-15,0	51,0	56,4	10,5
РЭАК еврого карата	101,7	96,7	-4,9	104,3	118,9	14,1
НЭАК еврого карата	69,5	60,8	-12,5	63,6	70,3	10,5
РЭАК каз. тенгесине карата	137,4	133,9	-2,5	137,9	142,5	3,4
НЭАК каз. тенгесине карата	166,7	157,0	-5,9	159,6	167,3	4,8
РЭАК орус рублине карата	125,7	123,2	-2,0	124,6	111,1	-10,8
НЭАК орус рублине карата	141,0	131,8	-6,5	132,0	120,2	-8,9
РЭАК түрк лирасына карата	174,2	187,0	7,3	245,9	240,9	-2,0
НЭАК түрк лирасына карата	275,3	317,2	15,2	483,5	618,2	27,8
РЭАК АКШ долларына карата	83,1	81,3	-2,1	82,4	89,6	8,7
НЭАК АКШ долларына карата	59,6	54,3	-8,9	54,2	56,9	5,0

^{*} алдын-ала маалымат
 ↓ - сомдун нарксызданышы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жакшыруусу
 ↑ - сомдун бекемдеш, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

алмашуу курсунун индексинин (РЭАК) 1,8 пайызга өсүшүн шарттаган, бул 2022-жылдын июнунун акырына карата 123,2 өлчөмүндө түптөлгөн.

Финансылык эсеп боюнча капиталдын негизги агылып кирүүсү жеке сектордун резидент эместер алдындагы милдеттенмелерин көбөйтүү түрүндө башка инвестициялар боюнча күтүлүүдө. Резиденттердин чет өлкө активдери негизинен банк секторунун накталай акчасынын жана депозиттеринин эсебинен өсөт. Тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү 102,7 млн АКШ доллары деңгээлинде болжолдонууда.

Ошентип, 2022-жылдын II чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз

(НЭАК) жыл башынан бери 1,6 пайызга көбөйгөн жана отчеттук жылдын июнь айынын акырына карата 126,8 түзгөн. Индекстин жогорулашы 2022-жылдын июнь айында сомдун орус рублине карата 8,9 пайызга нарксызданышы алкагында өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндеги курска салыштырганда түрк лирасына карата 27,8 пайызга, кытай юанына карата – 10,5 пайызга, еврого карата – 10,5 пайызга жана АКШ долларына карата – 5,0 пайызга бекемделишинин¹ таасиринен улам калыптанган.

НЭАКтын көбөйүүсү менен бирге Кыргызстанда инфляциянын кыйла жогорку деңгээли² реалдуу эффективдүү

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл пайдаланылат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2022-жылдын II чейрегинде 9,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 8,9 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

2022-жылдын II чейрегинде азык-түлүк бааларынын жалпы дүйнөлүк өсүшүнөн жана тышкы чөйрөдөгү белгисиздиктен улам инфляциялык басым сакталып турат.

Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банк инфляциянын монетардык түзүүчүлөрүнүн таасирин чектөө максатында монетардык саясаттын катуулатылган шарттары боюнча иш жүргүзүп келеген: негизги чендин өлчөмү эки ирет 14,00 пайыз деңгээлинде сакталып калаган.

Акча рыногунун катышуучуларынын тандоолору банк секторундагы үстөк ликвиддүүлүк деңгээлинин жогору болушу шартында калыптанган. Жалпысынан акча рыногунун кыска мөөнөттүү чени МКВлардын кирешелүүлүгүн эске албаганда, белгиленген пайыздык чектин чегинде түптөлгөн. Улуттук валютадагы кошумча каржылоо булагы катары коммерциялык банктар своп шарттарындагы бүтүмдөрдү активдүү колдонушкан.

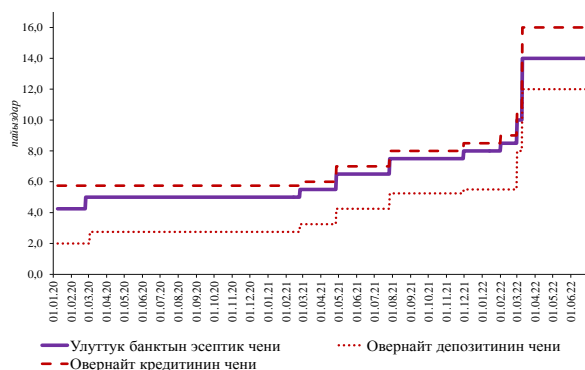
Ички валюта рыногунда туруктуулук сакталып турат. Алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында Улуттук банк чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча валюта интервенцияларын жүргүзгөн.

Акча топтомдорунун жылдык өсүш арымы банктардан тышкаркы акчанын жана депозиттик базанын өсүшү эсебинен тездеген, бул чендердин өсүшү жана кайра баалоонун эсебинен чет өлкө валютасындагы депозиттердин наркынын өзгөрүүсү менен шартталган.

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Пайыздык саясат

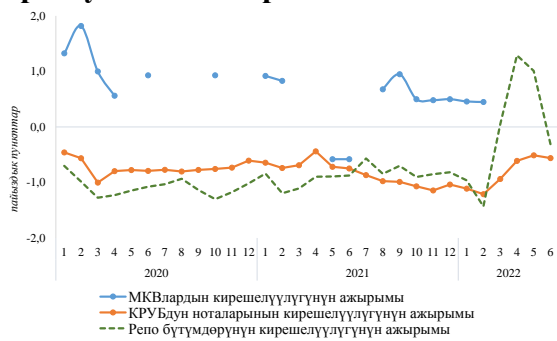
3.1.1-график. Улуттук банктын пайыздык саясаты

Инфляциялык тобокелдиктердин жана геосаясий белгисиздиктин орун алышы шартында Улуттук банк жүргүзүлүп жаткан пайыздык саясат курсунун негизинде иш жүргүзүүсүн уланткан. 2022-жылдын II чейрегинде Улуттук банк өзүнүн негизги ченин өзгөрүүсүз калтырган: 25-апрелдеги жана 30-майдагы отурумдарда эсептик чен 14,00 пайыз («овернайт» депозиттери боюнча чен – 12,00 пайыз, «овернайт» кредиттери боюнча чен – 16,00 пайыз) деңгээлинде сакталган.

Мурдагы отчеттук мезгилдеги саясат чендеринин өзгөрүүсү 2022-жылдын II чейрегинин ортосуна чейин акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендерине жогорулатуучу таасирин тийгизүүнү уланткан. Ошону менен бирге эле отчеттук чейректин акырында коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгүнүн өсүшү эсебинен чендердин коррекцияланышы белгиленген.

3.1.2-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы ажырым

*Графикте июнь үчүн МКВ орточо салмактанган кирешелүүлүгүнүн ажырымынын (-)6,81 пайызга барабар мааниси чагылдырылган эмес.

ликвиддүүлүктүн өсүшүнө жараша чендер тиешелүүлүгүнө ылайык 15,01 жана 13,69 пайызга чейин төмөндөгөн. Ошол эле учурда ноталар ченинин орточо спрэди отчеттук чейректе негизги чендин жогорулашынын жана ноталарга жогору суроо-талаптын сакталышынын натыйжасында (-)0,6 п.п. чейин кыскарган (2022-жылдын I чейрегинде – (-)1,1 п.п. түзгөн).

2022-жылдын II чейрегинде МКВга төмөн суроо-талап байкалууда, мунун чендери «овернайт» депозитинин ченинен төмөн болгон. МКВлардын кирешелүүлүгү менен эсептик чен ортосундагы орточо ажырым 0,46 дан (-)6,81 п.п. чейин көбөйгөн.

Банк секторундагы ликвиддүүлүк

Отчеттук чейректе үстөк ликвиддүүлүк өсүштү көрсөтүп, 2022-жылдын июнь айында эң жогорку мааниге жеткен. Банк системасынын катышуучулары артыкчылык берүүлөрүн «овернайт» депозиттеринин пайдасына кайра карап чыгышкандыктан, үстөк камдардын арылтуу түзүмүндө кыска мөөнөттүү инструменттерди көздөй жылыш байкалууда. 2022-жылдын март-апрель айларында үстөк камдар төмөндөөнү көрсөткөн. Бирок май айынан тартып кайтарым тенденция белгиленген жана 2022-жылдын июнь айына карата үстөк ликвиддүүлүк деңгээли 30,4 млрд сомду түзгөн. Үстөк ликвиддүүлүк монетардык жана бюджеттик каналдар аркылуу ресурстардын келип түшүүлөрү эсебинен калыптанган.

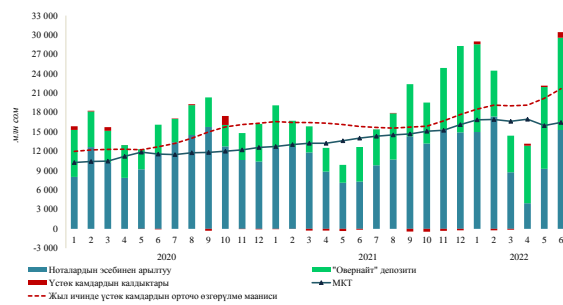
Улуттук банк инфляциянын монетардык түзүүчүлөрүн чектөө максатында ашыкча ликвиддүүлүктү сиңирүү боюнча операцияларын жүргүзүүсүн уланткан. Коммерциялык банктар үстөк ликвиддүүлүгүн жайгаштырууда Улуттук банктагы «овернайт» депозиттерине артыкчылык берген, булар аркылуу күн ичиндеги орточо арылтуу деңгээли 55,7 пайызга чейин өскөн (I чейректе – 39,4 пайыз).

Үстөк ликвиддүүлүктү жөнгө салуу ноталарды сатуу боюнча операцияларды жүргүзүү аркылуу да ишке ашырылган. Ноталарды сатуу көлөмү 14,7 пайызга өсүү менен 78,9 млрд сомду (I чейрек – 68,8 млрд сом) түзгөн. Рынок катышуучуларынын артыкчылык берүүлөрүнүн кыйла кыска мөөнөттүү инструменттердин пайдасына өзгөрүүсүнөн улам 7 жана 14 күндүк кыска мөөнөттүү ноталардын үлүшү 77,2 пайызга чейин өскөн (I чейректе – 61,6 пайыз).

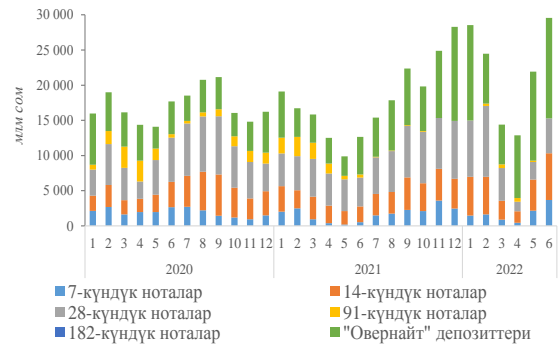
Ноталар рыногунда март-апрель айларындагы активдүүлүктүн бир аз төмөндөөсүнөн кийин чейректин акырына карата банк секторунун үстөк ликвиддүүлүгүнүн олуттуу өсүшү алкагында 2022-жылдын май-июнь айларында ноталарды сатуу көлөмүнүн өсүшү байкалган. Ноталардын эсебинен арылтуу операцияларынын орточо күндүк көлөмү 44,3 пайызды (I чейректе – 61,4 пайызды) түзгөн.

Жалпысынан чейрек ичинде эсептик чен менен репо операциялары боюнча чендин ортосундагы орточо спрэд алгылыктуу чекте түптөлгөн жана 0,7 п.п. (2022-жылдын I чейрегинде – (-)0,8 п.п.) түзгөн. Апрель айында репо операциялары боюнча спрэд 1,29 п.п. түзгөн, бул кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногунда орточо алынган кирешелүүлүктүн өсүшү менен шартталган, бул негизги чендин өсүшү жана сомдук ликвиддүүлүкө суроо-талаптын жогору болушунун натыйжасында 15,29 пайызга жеткен. Май-июнь айларында үстөк

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын үстөк камдары

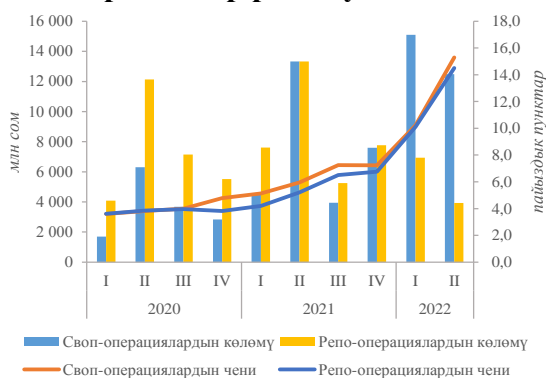
3.1.4-график. Арылтуу түзүмү

Отчеттук мезгил ичинде банк системасында кыска мөөнөттүү сом түрүндөгү ресурстарга муктаждык байкалган. Улуттук банк учурдагы туруктуу пайдалануу мүмкүнчүлүгү алкагында ликвиддүүлүктүн кыска мөөнөттүү ажырымын колдоо үчүн коммерциялык банктарга 13,8 млрд сом өлчөмүндө «овернайт» кредиттерин берген (2022-жылдын I чейрегинде – 2,7 млрд сом).

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда өтүп жаткан жылдын II чейрегинде үстөк ликвиддүүлүк деңгээлинин жогору болушу, ошондой эле рынок катышуучуларынын артыкчылык берүүлөрү валюталык операцияларды көздөй өзгөрүүсү алкагында активдүүлүктүн басаңдашы байкалган. Отчеттук мезгилде репо шарттарындагы бүтүмдөрдүн жалпы көлөмү 43,4 пайызга 3,9 млрд сомго чейин кыскарган (I чейректе – 6,9 млрд сом). Мындай төмөндөө негизинен эки факторго шартталган: банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээлде сакталып турушу жана коммерциялык банктар ортосунда валюталык бүтүмдөрдүн активдүү болушу. Алсак, эгерде репо-операциялар рыногунда 3,9 млрд сом (жыл башынан тартып – 10,9 млрд сом) суммасында бүтүмгө келишилген болсо, анда своп-операциялар рыногунда (АКШ доллары/сом жубу боюнча) – 12,5 млрд сомго (жыл башынан тартып – 27,6 млрд сом) келишилген. Отчеттук чейрек ичинде орточо алынган чен өткөн мезгилдегиден жогору түптөлүү менен 14,51 пайызды (+4,40 п.п.) түзгөн. Зайымдардын орточо алынган мөөнөтү өзгөргөн жок жана өткөн мезгилдин – 4 күн деңгээлинде калган.

3.1.5-график. Репо-бүтүмдөрдүн жана своп-операциялар рыногу

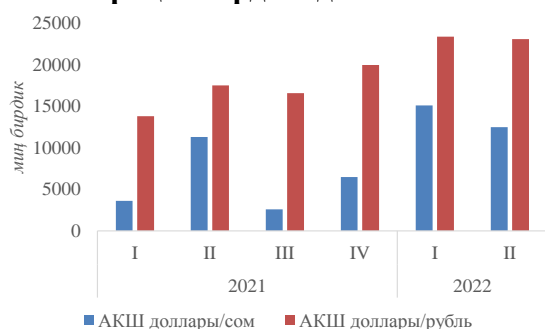

«АКШ доллары/сом» жубу боюнча своп шарттарындагы бүтүмдөр сом түрүндөгү ресурстарды тартуунун альтернативалуу булагы болуусун улантууда. Банк системасында үстөк ликвиддүүлүк деңгээлинин жогору болушу жана валюта рыногунун турукташуусу алкагында отчеттук чейректе своп-операциялардын көлөмү 2,6 млрд сомго төмөндөө менен 12,5 млрд сомду (I чейректе – 15,1 млрд сомду) түзгөн.

Апрель айындагы жагдай алмашуу курсунун бир аз өзгөрүлмөлүүлүгү жана үстөк ликвиддүүлүк деңгээлинин кыскарышы шартында түптөлгөндүгүн белгилей кетүү зарыл, ошондон улам отчеттук чейрек ичинде своп-операциялардын бир аз көлөмү ушул айга туура келген жана своп-операциялардын жалпы көлөмүнүн 67,9 пайызын түзгөн. Эсептик чендин көбөйүүсү орточо салмактанып алынган чендин 15,29 пайызга (+5,07 п.п.) чейин өсүшүнө таасирин тийгизген. Рынок катышуучулары кыйла кыска мөөнөттүү бүтүмдөрдү түзүшкөн, алардын орточо мөөнөтү 22 күндү (I чейректе – 51 күн) түзгөн. Отчеттук чейректе мөөнөтү 7 күнгө жетпеген бүтүмдөргө артыкчылык берилген,

булардын көлөмү жалпы көлөмдүн 58,6 пайызын түзгөн (2022-жылдын I чейрегинде – 36,8 пайыз).

3.1.6 -график. АКШдоллары/рубль жана АКШ доллары/сом жуптарында своп-операциялардын динамикасы

Отчеттук чейректе «АКШ доллары/рубль» жубу боюнча своп-операциялардын көлөмү өткөн мезгилдин деңгээлинде түптөлгөн жана 23,1 млрд рублди түзгөн. Ошону менен бирге эле «АКШ доллары/рубль» жубунда своп-операциялардын көлөмү сом боюнча жуптан мурдагыдай эле көбүрөөк. Алсак, 2022-жылдын башталышынан тартып своп-операциялардын көлөмү «АКШдоллары/сом» жубу боюнча 27,6 млрд сомго салыштырмалуу рубль менен жуп боюнча 46,5 млрд рубль

чегинде катталган.

Улуттук банктын валюта саясаты

2022-жылдын II чейрегинде тышкы чөйрөдөгү белгисиздиктин, ошондой эле айрым мезгилдерде накталай чет өлкө валютасына суроо-талаптын жогору болушу алкагында алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү сакталып турат. Ички валюта рыногундагы жагдай Кыргыз Республикасынын негизги соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн валюта рынокторундагы жана тышкы финансы рынокторундагы жагдайдан улам түптөлгөн.

Россия жана Казакстандын капитал рынокторунун жабылышына жана Кыргыз Республикасынын капитал рыногунун ачыктыгына байланыштуу отчеттук чейректин айрым мезгилдеринде Кыргыз Республикасында накталай чет өлкө валютасына карата суроо-талаптын көбөйгөндүгү белгиленген. АКШ долларынын жетишсиздигинин кошумча фактору болуп, өлкөгө накталай АКШ долларын берүүнүн логистикалык ырааттуулугунун бузулушу жана айрым адамдардын алып-сатарлык операцияларды жүргүзүүсү саналган.

Улуттук банк өзгөрүлмө алмашуу курсу режимине таянуу менен алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча интервенцияларды жүргүзгөн, мунун көлөмү 178,5 млн АКШ долларын (2022-жылдын I чейрегинде – 12,2 млн АКШ доллары) түзгөн. Ошону менен бирге эле чет өлкө валютасын сатуу боюнча операциялар кароого алынып жаткан мезгил ичинде Улуттук банк тарабынан жүргүзүлгөн эмес (2022-жылдын I чейрегинде – 284,3 млн АКШ доллары).

АКШ долларынын сомго карата алмашуу курсу отчеттук чейрек ичинде 79,5000 сом/АКШ долларынан 92,6645 сом/АКШ долларына чейинки диапазондо өзгөрүп турган. Орточо курс 9,1 пайызга төмөндөгөн жана 81,7026 сом/АКШ долларын түзгөн.

2022-жылдын II чейрегиндеги акча-кредит саясатынын чаралары

<p>Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жана пайыздык чектин чендери жөнүндө чечими кабыл алынган</p>	<p>Улуттук банк Башкармасы Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселени эки жолу: 2022-жылдын 25-апрелинде жана 30-майында карап чыккан. Тышкы чөйрөдөгү белгисиздиктен, дүйнөлүк рыноктордо азык-түлүк товарларына сунуштун чектелүүсүнөн жана логистикалык проблемалардан улам инфляцияга түрткү берген тобокелдиктер сакталып тургандыктан, Улуттук банк келечекте орун алышы ыктымал болгон</p>
---	--

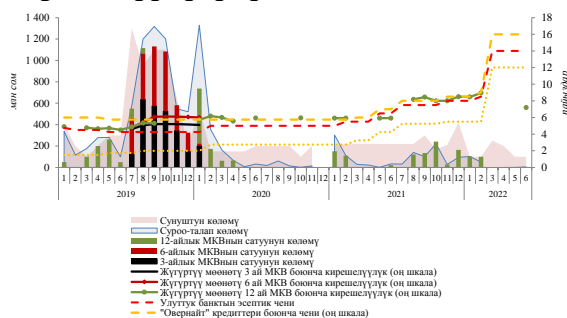
тобокелдиктерди жана тышкы чөйрөдөгү белгисиздик кесепеттерин жөнгө салуу үчүн катуулатылган акча-кредит саясатын жүргүзүүнү улантууда. Алсак, эсептик чендин өлчөмү 14,00 пайыз деңгээлинде сакталган.

Эсептик ченди сактоо менен бирге пайыздык чектин чеги мурдагы деңгээлинде калган: төмөнкү деңгээл болуп саналган «овернайт» депозиттери боюнча чен 12,00 пайыз деңгээлинде, жогорку чекти аныктаган «овернайт» кредиттери боюнча чен – 16,00 пайыз деңгээлинде калган.

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

3.2.1-график. Мамлекеттик казына векселдеринин сунуштоо, суроо-талап жана сатуу көлөмдөрүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Мамлекеттик казына векселдери

2022-жылдын II чейрегинде мурдагыдай эле, мамлекеттик баалуу кагаздардын кыска мөөнөттүү сегментин (2020-жылдын февралынан тартып) жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ гана түзгөн. 12 айлык МКВга суроо-талап дээрлик жокко тете болгон (апрель-май айларында катышуучулар тарабынан суроо-талап болгон эмес), алардын орточо алынган кирешелүүлүгү төмөндөгөн.

Активдүүлүктүн басандашы

МКВлар аукционунда сунуштун, суроо-талаптын жана сатуунун жалпы көлөмүнүн азаюусу менен мүнөздөлөт. Жарыяланган алты аукциондун ичинен төрт аукцион суроо-талаптын жоктугунан өткөрүлгөн эмес. Ай ичинде орточо алынган сунуш 100,0 млн сом деңгээлинде, аукционго катышуучулардын орточо саны – 2 деңгээлинде калган.

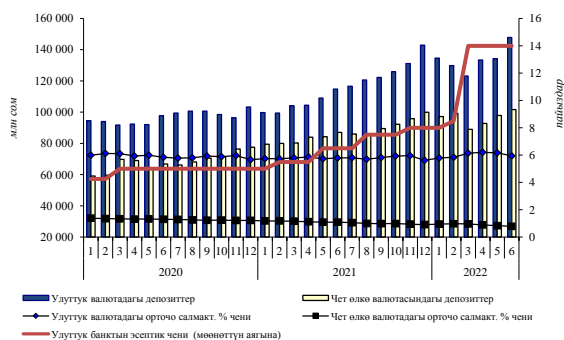
Орточо алынган кирешелүүлүк февраль айындагы 8,95 чегиндеги көрсөткүчтөн июнь айында инвесторлор тарабынан суроо-талаптын төмөн болушуна байланыштуу 7,19 га чейин төмөндөгөн, бул негизинен, МКВларга караганда кирешелүүлүгү көбүрөөк кыйла кыска мөөнөттүү продукттардын ушул мезгил ичинде көбүрөөк өтүмдүү болушуна байланыштуу болгон. Ошону менен бирге эле Кыргыз Республикасынын мамлекеттик карызын башкаруунун 2022-2024-жылдарга карата стратегиясына ылайык Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети мамлекеттик баалуу кагаздардын жылдык эмиссиясынын жалпы түзүмүндө МКВнын салыштырма салмагын өстүрүү менен мамлекеттик баалуу кагаздардын жалпы жүгүртүү мөөнөтүн көбөйтүү саясатын жүргүзүүдө.

2022-жылдын июнь айынын жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКВ көлөмү сатуу көлөмүнүн азаюусу жана ордун жабуу көлөмүнүн көбөйүүсүнө байланыштуу жыл башынан бери 8,1 пайызга 894,4 млн сомго чейин кыскарган. Ээлик кылуучулар түзүмү дээрлик өзгөргөн эмес: көбүрөөк үлүш коммерциялык банктарга (52,0 пайыз), андан кийин институционалдык инвесторлорго (июнь айынын акырына карата 26,8 пайыз) туура келсе, юридикалык жак-резиденттердин үлүшү 21,3 пайызды түзгөн.

Банктар аралык рынокто орточо салмактанып алынган чен отчеттук жылдын II чейрегинде 14,5 пайыз деңгээлинде түптөлүү менен өткөн чейректеги 10,1 пайызга салыштырганда көбөйгөн. Банктар аралык кредиттердин орточо алынган мөөнөтү (2022-жылдын I чейрегинде – 4 күн) төрт күндүк деңгээлинде сакталып калган.

Депозит рыногу

3.2.4-график. Коммерциялык банктардын динамикасы

2022-жылдын II чейрегинде депозиттик базанын олуттуу өсүшү белгиленген.

Июнь айынын акырына карата абал боюнча улуттук валютада депозиттик база 2021-жылдын декабрь айындагы көрсөткүчтөн 3,4 пайызга жогорулоо менен 147,8 млрд сомду түзгөн. Бул өсүш негизинен талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин 2021-жылдын декабрь айынан тартып 21,6 пайызга же 6,8 млрд сомго жогорулашына шартталгандыгын белгилей кетүү зарыл, ал эми мөөнөттүү

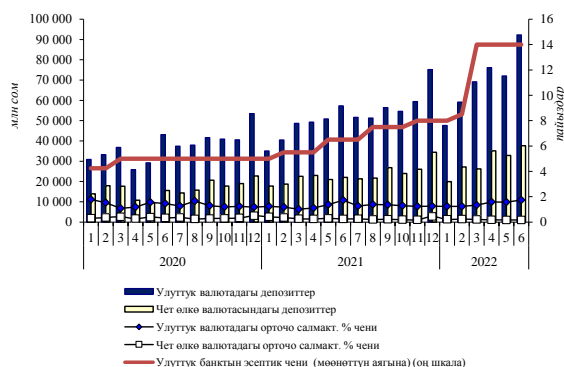
депозиттер 6,8 пайызга же 4,0 млрд сомго өскөн.

Чет өлкө валютасындагы депозиттик база эсептешүү эсептеринин 9,2 пайызга өсүшү эсебинен 1,7 пайызга көбөйгөн, ошол эле учурда мөөнөттүү депозиттер 12,6 пайызга кыскарган.

Депозиттердин долларлашуусу 40,8 пайызга чейин (2021-жылдын декабрынан тартып -0,4 п.п.) төмөндөгөн, ошону менен бирге эле валюталык курска корректировкалоо менен 1,2 п.п., 42,3 пайызга чейин көбөйгөн.

Эсептешүү эсептеринин жана талап боюнча төлөнүүчү эсептердин мөөнөттүү депозиттерге салыштырганда депозиттик базанын жалпы дюрациясы 2022-жылдын июнь айынын акырына карата 0,5 пайызга кыскарган жана 4,2 айды түзгөн. Жеке адамдардын улуттук валютадагы депозиттеринин түзүмүндө мөөнөттүү депозиттер 2022-жылдын июнь айында 53,9 пайызды түзгөн, ал эми алардын үлүшү жыл башынан бери 3,3 п.п. азайган.

3.2.5-график. Коммерциялык банктардын агымдарынын динамикасы

Улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча чен 2021-жылы байкалган өсүшүн уланткан, бул катуулатылган акча-кредит саясатынын жана жогорку инфляциянын алкагында калктан аманаттарды алуу боюнча банктар арасында атаандаштыктын таасиринен улам болгон. 2022-жылдын июнь айында улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча пайыздык чен өткөн жылдын декабрына салыштырганда 0,8 п.п. өсүп, 11,7 пайызды түзгөн. Мында улуттук валютадагы депозиттик база боюнча

пайыздык чен жыл башынан бери жалпысынан 0,3 п.п. жогорулаган.

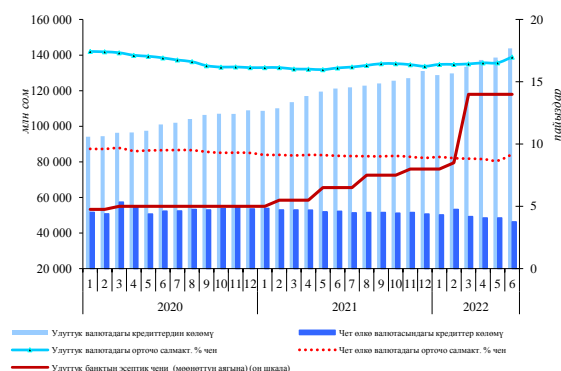
Депозиттер рыногунда концентрациялануу индекси¹ кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата жыл башынан тартып 0,02 п.п., 0,09 чейин төмөндөгөн, бул

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индексти эсептөө методикасы боюнча эсептелет.

концентрациялануу деңгээлинин орточо экендигин тастыктап турат жана рынокто бирдей үлүштөгү он катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

Кредит рыногу

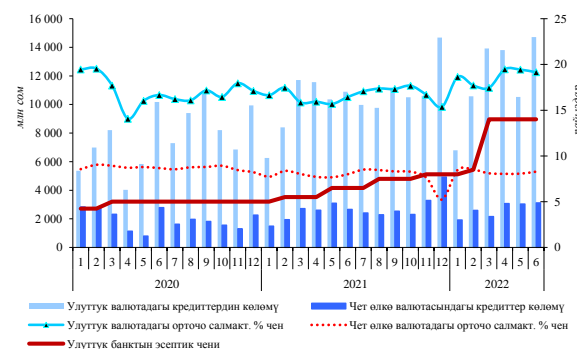
3.2.6-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы

Ушундан улам кредит портфелинин долларлашуусу мурдагы минимумдарды жаңыртуусун улантып, июнь айында 2021-жылдын декабрына салыштырганда 3,6 п.п азаюу менен 24,3 пайызга жеткен. Алмашуу курсуна корректировкалоо менен долларлаштыруу 2,4 п.п., 25,5 пайызга чейин төмөндөгөн.

Улуттук валютада жаңы берилген кредиттер боюнча дюрация 2022-жылдын II чейрегинде өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу бир айга өскөн жана 23 айды түзгөн. Чет өлкө валютасындагы дюрация эки айга азайган жана 30 айды түзгөн.

3.2.7-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

денгээлин тастыктап турат жана рыноктун он эки банктын ортосунда бөлүштүрүлүшүнө эквиваленттүү. Тармактык концентрациялануу көрсөткүчү 0,32 көрсөтүү менен кредиттөөнүн негизги үч сектору тууралуу билдирет.

Кредит портфелдин сапаттык көрсөткүчү 2022-жылдын июнь айынын жыйынтыгы боюнча төмөнкүчө түптөлгөн: кредит портфелде мөөнөтүндө төлөнбөгөн

Коммерциялык банктардын кредит портфели улуттук валютадагы кредиттердин көбөйүшү эсебинен өсүшүн уланткан.

Өтүп жаткан жылдын июнь айында улуттук валютадагы кредиттер 2021-жылдын декабрынан тартып 9,7 пайызга көбөйгөн. Негизги секторлордун ичинен керектөө кредиттери жана айыл чарбасы боюнча жогорку арымдагы кредиттөө катталган, ал эми соодага кредиттер салыштырмалуу жай арымда өскөн.

Чет өлкө валютасындагы кредит портфели азаюусун улантып, жыл башынан бери 8,8 пайызга кыскарган.

Улуттук валютадагы кредит портфелдин пайыздык чени 2022-жылдын январь-июнь айында акча-кредит саясатынын катуулатылышы алкагында өскөн. Улуттук валютадагы кредиттер боюнча чен июнда 17,0 пайызды түзүү менен жыл башынан бери 0,7 п.п. жогорулаган. Чет өлкө валютасындагы чен 0,3 п.п көбөйүү менен 9,2 пайызды түзгөн.

Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болгон жана 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөн

жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс Одөн 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индекстин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин — концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору — концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 — үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

кредиттердин үлүшү 2,7 пайызды түзүү менен 0,2 п.п. көбөйгөн. Пролонгацияланган кредиттердин кредиттик портфелге карата салыштырма салмагы 2021-жылдагыга караганда төмөн түптөлгөн, бирок дале болсо жогорку деңгээлде калууда, көрсөткүчтүн мааниси 2022-жылдын июнь айында 10,7 пайызды түзгөн (2021-жылдын декабрынан бери 1,3 п.п. кыскаруу менен).

3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

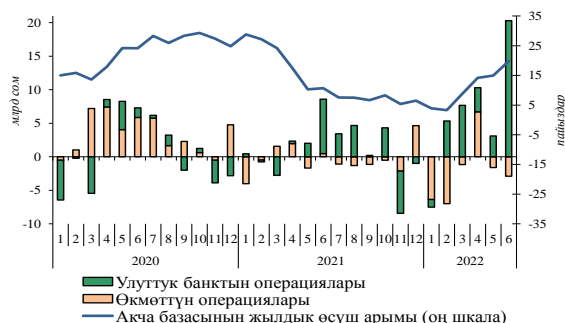
Акча базасы

Улуттук банктын операциялары жана өкмөттүн бюджеттик операциялары акча базасынын өсүш арымын тездеткен. 2022-жылдын март айынан июнь айына чейин камдык акчанын 24,1 пайызга кыйла өсүшү байкалган, анын ичинде 2022-жылдын II чейрегинде акча базасы 29,2 млрд сомго (+18,9 пайыз) көбөйүп, мезгилдин акырына карата 183,4 млрд сомду түзгөн.

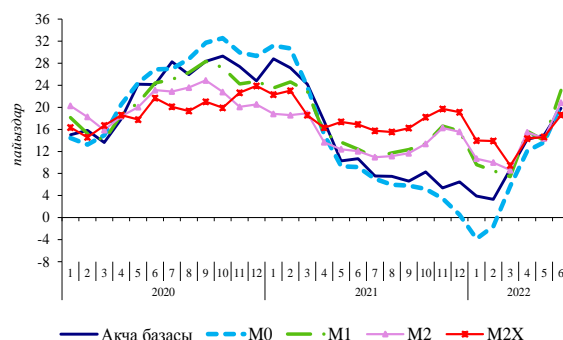
Акча топтомдорунун жылдык өсүш арымы накталай акчанын жана депозиттердин көлөмүнүн өсүшүнөн улам тездеген. Тышкы чөйрөдөгү айрым белгисиздик жагдайынан улам, калктын акча каражатын накталай түрдө кармоого аракеттенүүсү байкалууда. Натыйжада, 2022-жылдын февраль айынан тартып банктардан тышкаркы акча (M0) 28,9 пайызга өсүшү белгиленген. Ал эми II чейректе M0 21,4 пайызга көбөйгөн жана отчеттук мезгилдин акырына карата 150,4 млрд сомду (жылдык өсүш 20,5 пайызды) түзгөн.

2022-жылдын II чейрегинде чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган M2X акча топтомунун тездеши улантылган: жылдык өсүш өткөн чейректеги 9,5 пайызга салыштырмалуу 18,6 пайызды түзгөн. Акча массасы чейрек ичинде 16,9 пайызга көбөйүп, отчеттук мезгилдин акырына карата 360,1 млрд сом өлчөмүндө катталган. M2X акча топтому накталай акчанын өсүшү, депозиттердин пайыздык чени жогорулагандыгына байланыштуу, депозиттик базанын көбөйүшү, ошондой эле кайра баалоодон улам чет өлкө валютасындагы депозиттердин наркынын өзгөрүшүнүн эсебинен көбөйгөн. Депозиттик базанын жалпы көлөмү 13,9 пайызга өскөн, анын ичинде улуттук валютадагы (17,2 пайызга) депозиттер сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы депозиттер да (9,3 пайызга) көбөйгөн. Банктардан тышкаркы акчанын өсүшү да акча массасынын көбөйүшүнө оң салымын кошкон.

3.3.1-график. Мамлекеттик башкаруу органдарынын жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы (жылдык мааниде)

4-глава. Инфляция динамикасы

Тышкы инфляциялык басымдын дүйнөдө жана региондо күч алышы баалардын өсүшүнө негизги өбөлгөлөрдөн болгон. Алсак, негизги азык-түлүк товарларына баалардын өсүшү көп жагынан дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалардын жогорулашы менен шартталган. Өлкө экономикасына инфляциялык басымдын өсүшүнө орус рублинин кыргыз сомуна карата бекемделүү тенденциясы кошумча салым кошкон.

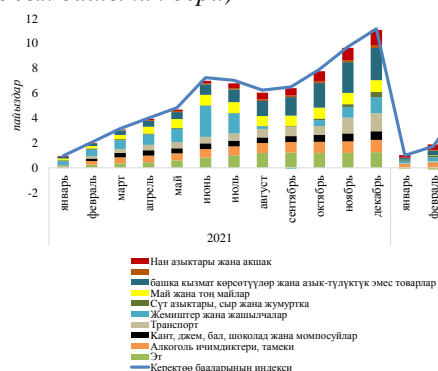
4.1. Керектөө баа индекси

Инфляциянын жылдык мааниси 2022-жылдын II чейрегинде (өтүп жаткан жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек) 13,8 пайызды түзгөн. 2022-жылдын II чейрегинде Кыргыз Республикасында баалардын деңгээлинин жогорулашы тышкы товар-чийки зат рынокторундагы өзгөрүлмөлүүлүк менен шартталган азык-түлүктүн жалпы дүйнөлүк вектордо кымбаттоосунун алкагында түптөлгөн. Ошондой эле, региондо геосаясий жагдайдын курчушунан улам белгисиздик баалардын өсүшүнө олуттуу таасирин тийгизген.

Буга кошумча КБИ түзүмүнүн басымдуу бөлүгүн импорттук товарлар түзгөндүктөн баалардын өсүшүнө таасирин тийгизген.

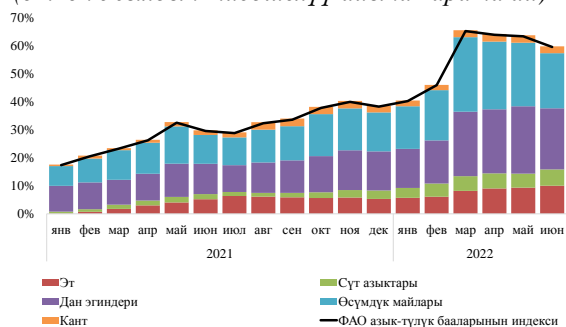
4.1.1-график. Керектөө баа индексинин динамикасына салымы

(жыл башынан бери)

4.1.2-график. ФАО индексинин динамикасына салымы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

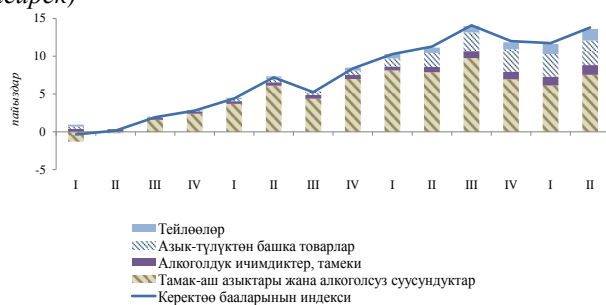

2022-жылдын II чейрегинде азык-түлүк товарларына баа өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 16,6 пайызга өстү. 2022-жылдын II чейрегинде «нан азыктары жана акшактар», «кумшекер жана башка таттуулар», «эт», «жемиштер жана жашылчалар» категорияларынын кымбатташы азык-түлүк инфляциясынын бааларынын өсүшүнө салымын кошкон.

II чейректе дүйнөлүк баалардын өсүш алкагында өлкөдө тамак-аш азыктарына баалардын жогорулоо тенденциясы байкалган. Ушундай түрдө, бардык позициялар боюнча азык-түлүк товарлар тобунда дүйнөлүк рыноктордо жогорулоо тренди менен байланышкан кымбаттоо байкалган. Ушундай эле жагдай ЕАЭБдин бардык өлкөлөрүндө байкоого алынган.

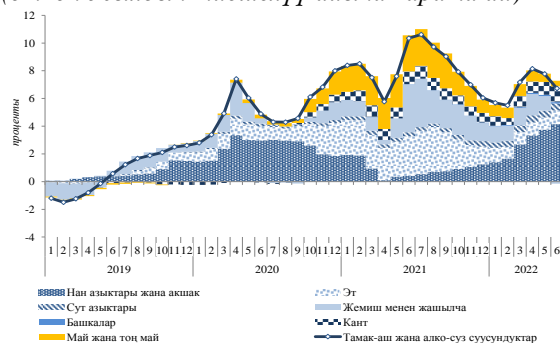
4.1.3-график. Керектөө баа индексинин түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

4.1.4-график. Азык-түлүккө баа динамикасынын жылдык керектөө баа индексине салымы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

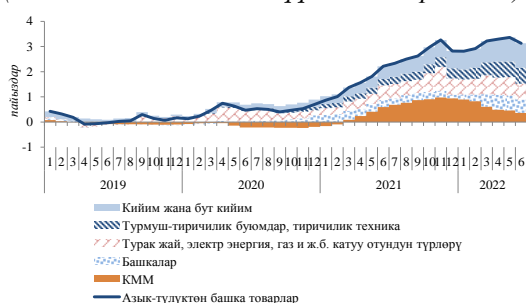
Азык-түлүктөн башка инфляция 2022-жылдын II чейрегинде 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 11,2 пайызга жогорулаган. Товарлардын бул тобуна баанын өсүшүнө «дизель» жана «бензин» категорияларынын тиешелүүлүгүнө жараша 43,2 жана 33,8 пайызга кымбатташы көбүрөөк салым кошкон. Баалардын өсүшү россиялык мунайды кайра иштетүү заводдорунда баштапкы баанын жогорулашы менен шартталган. Ошондой эле, кийимге болгон баанын кымбатташынан улам «кийим жана бут кийим» тобу 8,9 пайызга олуттуу салым кошкон; «турак жай кызмат көрсөтүүлөрү, суу, электр энергиясы, газ жана отундун башка түрлөрү» – көмүргө жана курулуш материалдарына баанын өсүшүнө байланыштуу 7,0 пайызга кымбаттаган.

Жыл башында акциздик чендердин пландуу түрдө жогорулагандыгына байланыштуу кароого алынып жаткан мезгил ичинде тамеки заттары жана алкогольдук ичимдиктери 14,9 пайызга жогорулаган.

Рыноктук инфляциянын көрсөткүчү 2022-жылдын июнь айында жылдык мааниде 9,3 пайызды түзүү менен өсүшүн уланткан, ошол эле учурда рыноктук инфляциянын орточо жылдык өсүшү 8,2 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети тарабынан (азык-түлүк жана энергия товарлары камтылбаган) эсептелген базалык инфляциянын көрсөткүчү 2022-жылдын II чейрегинде жылдык мааниде 14,2 пайыз чегинде катталган.

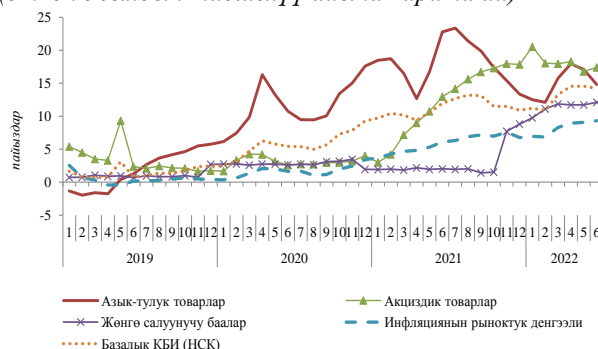
4.1.5-график. Азык-түлүктөн башка товарларга баа динамикасынын жылдык КБИге салымы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.6-график. Товарлар топтору боюнча КБИ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

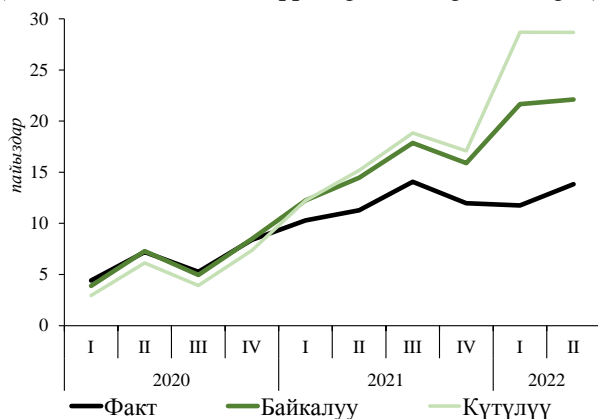
Инфляциялык күтүүлөр

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин сурамжылоосунун маалыматы боюнча, март айындагы баа таасиринен кийин 2022-жылдын II чейрегинде инфляциялык күтүүлөр турукташкан. Калк арасында жакынкы үч айда күтүлүүчү инфляция көрсөткүчү 28,7 пайыздын тегерегин түзгөн жана экинчи чейрек катары менен буга чейинки байкоолордун арасында эң жогорку деңгээлде сакталууда. Калктын баалардын келечекте өсүшү боюнча күтүүлөрү дээрлик басаңдаган. Ишканалар

арасында КР УСК тарабынан ай сайын жүргүзүлүүчү сурамжылоолор, өтүп жаткан жылдын апрель айынан тартып инфляциялык күтүүлөр төмөндөгөндүгүн көрсөткөн. Июнь айынын жыйынтыгы боюнча ишканалардын инфляциясы жакынкы 12 айда 20,7 пайызды түзгөн.

4.1.7-график. Инфляциянын айкын мааниси жана үй чарбаларынын байкоого алынуучу жана күтүлүп жаткан инфляциясы

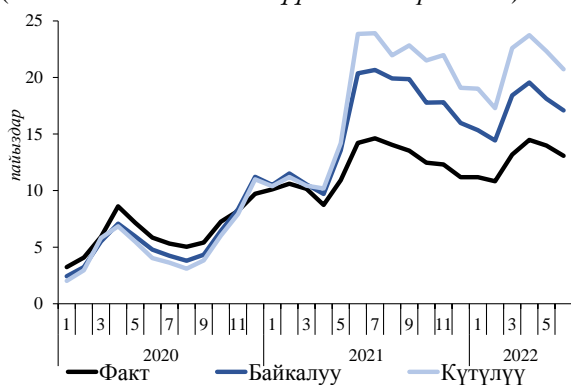
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

баанын жалпы өскөндүгүнө байланыштуу бир аз көбөйгөн. Өтүп жаткан жылдын II чейрегинде алмашуу курсун турукташтыруу калктын баадагы жана баа боюнча күтүүлөрүнүн динамикасына таасирин тийгизген. Бирок калктын (жетишээрлик узак убакыт жогорку инфляциялык күтүүлөрү сакталган шартта) керектөө жүрүм-туруму өзгөрүлүшү мүмкүн, бул келечекте баалардын өсүшүнө түрткү болот.

4.1.8-график. Инфляциянын айкын мааниси жана ишканалардын байкоого алынуучу жана күтүлүп жаткан инфляциясы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

инфляциялык күтүүлөрүнүн төмөндөшү өтүп жаткан жылдын II чейрегинде сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун бекемделишине байланыштуу жүргөн жана март жана апрель айларында баалардын буга чейин кескин өзгөрүшү менен түшүндүрүлөт.

Бирок накталай чет өлкө валютасынын убактылуу жетишсиздигине байланыштуу келип чыккан жагдай иши импорттук аралык товарларды жана аларга тиешелүүлөрдү сатып алуу менен түздөн-түз байланышы айрым ишкерлер үчүн белгисиздикти жаратат. Көп учурда мындай операциялар ар кандай жагдайлардан улам, накталай формада калыпка салынган схемалар боюнча жүргүзүлгөн (негизинен АКШ долларын колдонуу менен). Азыркы шартта ишканаларга жаңыча иштөө абалына ыңгайлашуу үчүн убакыт

Калктын инфляциялык күтүүлөрү 2022-жылдын II чейрегинде өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда басаңдаган, бирок рекорддук жогорку деңгээлде сакталууда (4.3.1-график). Баалардын өсүүсүнүн тездешин күтүп жаткан респонденттердин үлүшү, бир аз төмөндөп, 44,4 пайызга жакынды түзгөн. Ал эми баалардын өсүшүнүн басаңдашын же алардын болбогондугун күткөн адамдардын үлүшү, тескерисинче көбөйгөн, бул сурамжылоого катышкандардын пикири боюнча буга чейин бааларга киргизилген корректировка менен түшүндүрүлөт. Калктын баа боюнча күтүүлөрү байкоого алынган инфляциядан бир топ жогору, ал

Июнда ишканалардын баа боюнча күтүүлөрү экинчи ай катары менен төмөндөөсүн уланткан (4.3.2-график). Жакынкы 12 айда баалардын тездик менен өсүшүн күткөн сурамжылоого жүргүзүлгөн ишканалардын үлүшү, бир аз 35,6 пайызга чейин азайган, бирок 2021-жылдын акырынан тартып, салыштырмалуу түрдө жогорку деңгээлде калууда. Ошол эле учурда жакынкы жылдары баалардын жалпы деңгээли төмөндөөсүн күтүп жаткан ишканалардын үлүшү 5,2 пайызга чейин азайган, бул байкоого алынган бардык мезгил аралыгындагы эң эле төмөнкү маани болуп саналат. Ишканалардын

талап кылынат, бул келечекте товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү өндүрүүдө көбөйүүчү чыгымдарга таасирин тийгизиши мүмкүн.

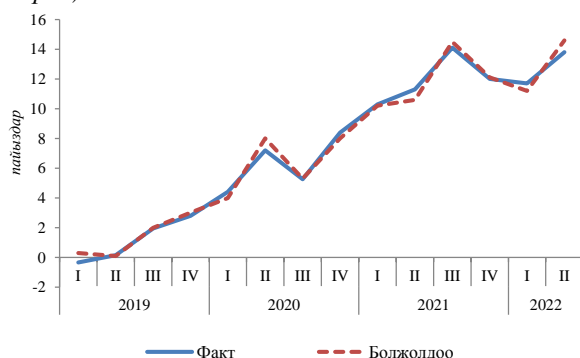
Кесипкөй аналитиктердин болжолдоосу боюнча, Улуттук банктын орто мөөнөттүү көрсөткүчкө жакын инфляциянын өсүш арымындагы (5-7 пайыздагы) көрсөткүчкө 2023-жылдын акырында гана кайтаары күтүлүүдө. Алсак, ЭВФ экономисттери ушул жылдын апрель айында 2023-жылдын акырында баалар республикада 6,4 пайызга жакын өсөөрүн болжолдошкон, ошол эле учурда ЕАӨБ эксперттери өтүп жаткан жылдын май айында 2023-жыл үчүн жылдык инфляция 4,6 пайызга жакын болот деп күтүшкөн. Жалпысынан, эл аралык уюмдардын болжолдоолорунун бардыгында Кыргыз Республикасынын ички рыногунда жагдайды турукташтыруу идеясы, ошондой эле өткөн жылдын жогорку базасынын натыйжасы негиз катары камтылган.

Байкоого алуулардан улам, Кыргызстанда баалардын жай өскөн мезгили боюнча (2017-2019-жж.) жана ага ылайык, төмөнкү баалар боюнча күтүүлөр аяктады деп тыянак чыгарууга болот. Дүйнөлүк экономикада акча массасын өстүрүү менен экономикалык жигердүүлүктү демилгелөө түрүндө пандемия таасиринин кесепеттери азыркыга чейин бүткүл дүйнөдө баалардын өсүшүнө таасирин тийгизүүдө, бул өлкөдөгү бааларга таасирин тийгизээри шексиз. Калк арасында жогорку инфляциялык күтүүлөр ал дүйнөлүк сыяктуу эле, ички рыноктордо баалар турукташмайынча дагы кеминде бир жыл аралыгында сакталуусун күтүүгө болот.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2022-жылдын II чейрегинде айкын инфляция Улуттук банктын күтүүлөрүнөн 0,8 п.п. төмөн түптөлгөн.

Инфляциянын айкын маанисинин күтүлүп жаткан мааниден четтөөсү азык-түлүк товарларына баанын өсүшүнүн, ошондой эле валюта рыногунда жагдайды турукташтыруу жана электр энергиясына тарифтерди пландуу түрдө жогорулатуунун алкагында Улуттук банктын кыйла жогорку болжолдоолору менен шартталган.

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

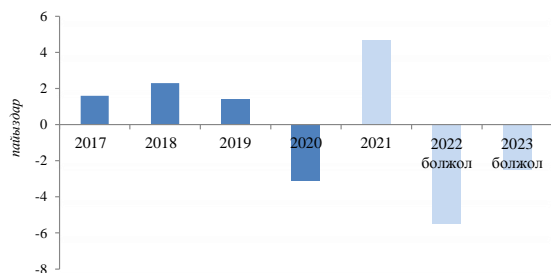
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: ЭВФ, «Блумберг» МА, Минэкономразвития РФ
Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, Россия Банкы

Россия экономикасында 2022-жылы I чейректеги болжолдоолорго салыштырмалуу анчалык олуттуу болбогон рецессия күтүлөт.

Россияда мунай казып алуудан улам келечектеги күтүүлөргө салыштырмалуу экономикалык жигердүүлүктүн кыйла орточо төмөндөшү байкалган. Мунай жана газга баанын жогору болушу, экспорттун көлөмүнүн төмөндөөсүн компенсациялоо менен Россия экономикасын колдоого алат. Өндүрүштүк жигердүүлүк орточо кыскаргандыгына байланыштуу, 2022-

жылы буга чейинки күтүүлөргө салыштырмалуу экспорттун көлөмүнүн жана керектөөнүн орточо кыскаргандыгына байланыштуу, экономикалык жигердүүлүктүн кыскаруусу март-апрель айларында күтүлгөндөгүдөн байкалаарлык деңгээлде азыраак болот. Ошол эле учурда 2023-жылга ИДӨ боюнча баалар кезектеги санкциялык чектөөлөр күчүнө кирүүсүнүн натыйжасында жана сакталып жаткан белгисиздиктин алкагында төмөндөө жагына кайрадан каралган.

Россия Банкы өлкө ИДӨсүнүн төмөндөөсүн 2022-жылы буга чейин апрелдеги болжолдоо боюнча 8,0-10,0 пайыздын ордуна 4,0-6,0 пайызга төмөндөгөн деп баалайт. 2023-жылы ИДӨ өсүш арымы терс жаатта сакталып, (-)4,0 – (-)1,0 пайызды түзөт. Муну менен 2022-жылдын I чейрегинин базасынын таасирин жана чыгарылыштын кыйла узакка созулган төмөндөөсүн чагылдырат. 2024-жылы 1,5-2,5 пайыз диапазондо оң жагында ИДӨ өсүш арымынын жайыраак өтүүсү болжолдонот.

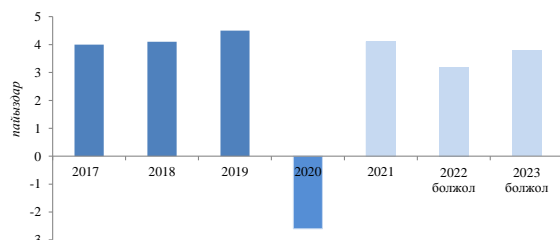
JP Morgan Chase & Co жаңыртылган болжолдоолоруна ылайык, Россия экономикасынын төмөндөө болжолдоосу эки эсе жаңыртылган: март айындагы 7,0 пайыздан 3,5 пайызга чейин. Bloomberg маалыматы боюнча, Россиянын экономикасын калыбына келтирүүчү негизги драйвер болуп, мунайды казып алуу эсептелген. Аларды казып алуунун көлөмү Украинанын айланасында түптөлгөн жагдайдын курч ала баштагандан кийин төмөндөгөн, бирок июнда ички суроо-талаптан жана чийки зат экспортунун Азияга багытталышынан улам аталган минимумдардан 7,0 пайызга өскөн. Ошол эле учурда газды өндүрүү кризиске чейинки абалдагы көрсөткүчкө дагы деле кайтып келе элек, бирок күйүүчү майга баанын өсүшү тармактын кирешесинин өсүшүн камсыз кылып берди. Ошентсе да, Россияда мурдагыдай эле 2009-жылдан бери экономиканын кескин төмөндөөсү боюнча болжолдоолор сакталууда, жана рецессия буга чейинкиге караганда андан узагыраак созулушу мүмкүн, себеби экономиканын негизги секторлоруна санкциялардын таасири убакыттын өтүшү менен күч алууда. Ошону менен бирге, Эл аралык валюта фонду Россия экономикасынын 2022-жылга карата өсүш арымы (-)8,5тен (-)6,0 пайызга төмөндөгөндүгү боюнча болжолдоону жакшырткан, бирок 2023-жылга карата болжолдоону (-)2,3тен (-)3,5 пайызга төмөндөө жагына кайрадан карап чыккан.

Баалардын өсүш арымын жайлатуу тезирээк болгондуктан, Россия Банкы 2022-жылга инфляция боюнча болжолдоону: июндагы 14,0-17,0 пайыздан жана апрелдеги 18,0-23,0 пайыздан кийин 12,0-15,0 пайызга чейин кыйла өзгөртүү менен кайрадан карап

чыккан. Ошону менен бирге, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин баа берүүсү боюнча, 2022-жылы жылдык инфляция, эки ай катары менен дефляция байкалып жаткандыгына байланыштуу, 2022-жылы 14,0 пайыздан төмөнкүнү түзүшү мүмкүн.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, Эл аралык финансы институттары

менен бирге, өбөлгө түзүүчү фискалдык саясат, ошондой эле мунай казып алуунун мүмкүн болуучу көбөйүүсү жана аны ишке ашыруу өлкө экономикасынын өсүшүн колдоого алат.

Applied Economics Research Centre (AERC) акыркы болжолдоосуна ылайык, Казакстандын экономикасы 2022-жылы 2,9 пайызга өсөт. Жагдайдын өнүгүшү боюнча базалык сценарийде кийинкидей өбөлгөлөр эске алынган: Brent маркасындагы мунайга баа орточо алганда 2022-жылы баррель үчүн 107,4 АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн, соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалары 2,5 пайызга өсөт, Казакстанда мунай жана газ конденсатын өндүрүү көлөмү 85 млн тоннаны түзөт. Мунайга болгон жогорку баа номиналдык мааниде казакстандык экспортунун өсүш арымынын оң динамикасын камсыз кылат. Бирок, 2022-жылы ири мунай долбоорлору капиталдык оңдоп-түзөө иштерин пландаштыргандыгына байланыштуу, өлкөнүн мунай экспортунун көлөмү төмөндөөсү күтүлүүдө. Ага ылайык, 2022-жылы Казакстандын реалдуу экспортунун 0,4 пайызга кыскарышы күтүлүүдө. Ошол эле учурда AERC 2022-жылы Казакстандын реалдуу импортунун 1,2 пайызга көбөйүүсүн болжолдойт.

Азия Өнүктүрүү банкынын баасы боюнча, Казакстанда мунай өндүрүү ОПЕК+ мунайды экспорттоодо олуттуу үзгүлтүк болбогон шартта өндүрүүгө квотаны көбөйткөнүнө жараша Казакстанда мунайды өндүрүүнүн көлөмү өсөт. Өлкө экономикасы берүүлөрдүн ырааттуулугу үзгүлтүккө учуроосуна, алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгүнө жана дүйнөлүк баанын жогорулоо жагына ыктайт. Азия Өнүктүрүү банкынын болжолдоолору 2022-жылга карата 3,2 пайыз жана 2023-жылга карата 3,9 пайыз деңгээлинде өзгөрүлбөгөн бойдон калууда.

Айкын инфляция жана II чейректе кыйла жогору деңгээлдеги инфляциялык күтүүлөрдү эске алуу менен, Казакстан Республикасынын Улуттук банкы тарабынан 2022-жылы жылдык инфляциянын жогорку чегинен 13-15 пайызга жогору көрсөткүчтө тездеши күтүлүүдө. Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын баа берүүлөрүнө ылайык, инфляция үчүн негизги тобокелдиктер келечекте оң экономикалык динамикада болуу шартындагы олуттуу фискалдык импульсу, ички жана тышкы суроо-талаптын өсүшү, чийки зат жана тышкы суроо-талап, азык-түлүккө дүйнөлүк баанын өсүшү, жогорку инфляциялык күтүүлөргө, берүүлөрдүн ырааттуулугу үзгүлтүккө учуроосу, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдөн жогорку инфляциялык импорту менен байланышкан.

AERC баа берүүсү боюнча, 2022-жылы базалык сценарийдеги инфляция Казакстанда 15,7 пайыз деңгээлинде түптөлөт. Өтүп жаткан жылдын август-сентябрь

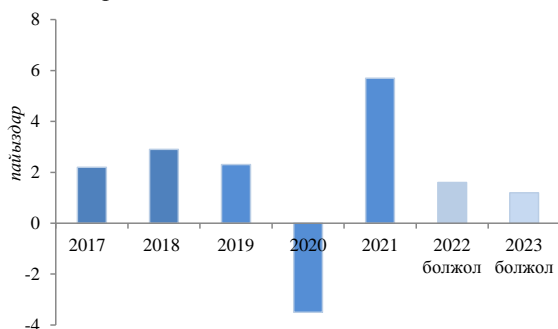
айында инфляция туу чокусуна жетээри болжолдонууда, андан соң мунайга баанын турукташуусунун жана Россияда инфляциянын басаңдашы алкагында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш арымы солгундай баштайт.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу

ИДӨсүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, Эл аралык финансы институттары

Болжолдоолор 2022-жылдын I жарым жылдыгы үчүн АКШда түптөлгөн макроэкономикалык көрсөткүчтөрдүн, пандемиянын жана геосаясий тобокелдиктердин кесепеттери сакталып жаткандыктан, ошондой эле АКШнын Федералдык резерв системасынын чени кыйла тез жогорулагандыгынын алкагында начарлаган.

Дүйнөдө экономикалык жагдай начарлагандыгына байланыштуу, тышкы соода жүгүртүү жакынкы келечекте геосаясий кесепеттердин жана

локдаундардын натыйжасында АКШ – Европа Бирлиги жана Кытайдын тышкы соодадагы өнөктөштөрүнүн экономикаларынын өсүш көрсөткүчү начарлагандыктан басымга учурай бериши мүмкүн. Инфляциянын тездешинен улам, керектөөчүлүк суроо-талап үчүн белгилүү бир тобокелдиктер белгиленет, бул узак мөөнөттүү колдонуудагы товарларга суроо-талаптын басаңдашына алып келиши мүмкүн.

Июнь айындагы отурумдун жыйынтыгы боюнча АКШнын Федералдык резерв системасы 2022-жылы 2,8ден 1,7 пайызга жана 2023-жылы 2,2 пайыздан 1,7 пайызга ИДӨ өсүш арымы боюнча болжолдоолорун төмөндөткөн.

ЭВФ тарабынан АКШ экономикасынын өсүш көрсөткүчү 2022-жылы 3,7 пайыздан 2,3 пайызга жана 2023-жылы – 2,2 пайыздан 1,0 пайызга басаңдай тургандыгы күтүлөт.

Эл аралык аналитиктердин болжолдоолору боюнча, АКШ экономикасындагы рецессия тобокелдиги АКШ Федералдык резерв системасы канчалык инфляцияны кыскарта тургандыгына жана буга жетишүү үчүн ченди жогорулатуу канчалык олуттуу боло тургандыгына жараша болот. АКШнын Федералдык резерв системасы июнь айындагы отурумунда PCE inflation¹ 2022-жылга болжолдоосун 4,3 пайыздан 5,2 пайызга чейин жогорулаткан жана 2023-жылга карата 2,7 пайыздан 2,6 пайызга чейин азайткан.

Кытай

Аналитиктер Кытай экономикасынын өсүш көрсөткүчү боюнча болжолдоолорун COVID-19 жаңы штамдарынын жана локдаундардын кесепеттери менен түшүндүрүү аркылуу төмөндөткөн.

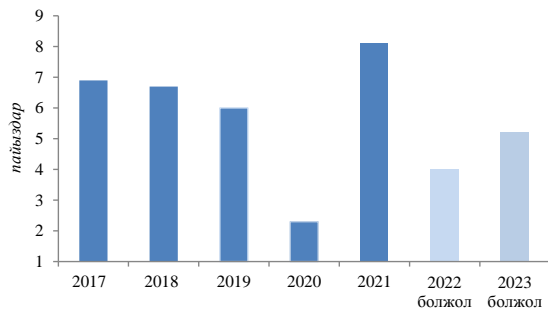
Эл аралык валюта фонду Кытай экономикасынын 2022-жылы апрель айындагы 4,4 пайыздан 3 пайызга чейинки баа берүүсүн төмөндөткөн, бул акыркы 40 жыл ичинде COVID-19 пандемиясы эске

алынбаган рекорддук көрсөткүч, 2023-жылга карата болжолдоо 5,1 пайыздан 4,6 пайызга чейин төмөндөтүлгөн. ЭВФ кайра карап чыгууну Кытайда COVID-19 жаңы штамдары пайда болушу жана локдаундардын кесепети менен түшүндүргөн, аларды

¹ Жеке керектөөгө чыгаша бааларынын индекси (PCE inflation) АКШда инфляция көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат, ал бүтүндөй экономика масштабында керектөөчүлөр тарабынан товарларга жана кызматтарга баанын өзгөрүшүнө көз салып турат. Керектөө бааларынын бардык инфляциялык көрсөткүчтөрүнүн ичинен PCE товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн эң кеңири топтомун камтыйт.

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

тургандыгы күтүлөт, 2023-жылы өсүш арымы 5,2 пайыз деңгээлинде болору болжолдонот. Ошол эле учурда эксперттер, болжолдоо олуттуу тобокелдиктерге дуушар болот деп эсептешет, себеп дегенде улам кайталанып жаткан COVID-19 жаңы штаммдары жана ага бөгөт коюу боюнча ири шаарларга киргизилген чектөө чаралары кызмат көрсөтүү чөйрөлөрүндө керектөөнүн жана жигердүүлүктүн калыбына келүү арымын төмөндөтөт, ошондой эле берүүлөр ырааттуулугун бузуп, инвесторлордун ишенимине терс таасирин тийгизет.

UBS Group AG жана JPMorgan Chase аналитиктери Кытайдын ИДӨсүнүн 2022-жылга өсүшү боюнча болжолдоолорду коронавирустан, тиешелүүлүгүнө жараша 3,0 жана 3,7 пайызга чейин улам киргизилген катаал чараларга байланыштуу болжолдоолорун төмөндөткөн.

Июль айындагы Bloomberg агенттиги тарабынан сурамжыланган аналитиктердин консенсус-болжолдоосу 4,0 пайызды түзөт.

Кытайдагы инфляция II чейректин аягында жылдык мааниде алганда 2,5 пайызды түзүү менен, 2020-жылдын июлунан тартып максимумга жеткен, ошону менен бирге, аналитиктердин көбүн экономикага өбөлгө түзүү максатында Кытай Эл банкы тарабынан акча-кредит саясатын мындан ары жеңилдетүү күтүлүүдө. 2022-жылы Кытайдын социалдык-экономикалык өнүктүрүү планына ылайык, болжол менен 3,0 пайыз чегинде керектөө баанын өсүшүн ооздуктоо болжолдонууда.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы монетардык саясатты иштеп чыгууда орто мөөнөттүү келечекте экономикалык процесстерди өнүктүрүүнүн ар кыл сценарийлеринин модель түзүүнүн жыйынтыктарына таянат. Болжолдоо дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин жана институттарынын эксперттик баа берүүлөрүнө жана болжолдоолоруна таянуу менен, учурдагы мезгилдин таасирлерин жана өбөлгөлөрүн болушунча эсепке алуу менен түзүлөт.

2022-жылдын II чейрегинде ички суроо-талап менен колдоого алынуучу экономикалык жигердүүлүк калыбына келүүсүн уланткан. Айыл чарба секторуна минералдык жер семирткичтердин жана сугат суунун жетишсиздигинин терс таасиринин болжолдуу тобокелдиктери ишке ашырылган эмес жана өтүп жаткан жылы сектордо өндүрүштүн калыбына келүүсү күтүлүүдө.

Акыркы айларда байкалып жаткан энергия ресурстарына баалардын өзгөрүлмөлүү динамикасы инфляциялык тобокелдиктерди төмөндөтүү менен, өтүп жаткан жылдын экинчи чейрегинде турукташкан. Эл аралык азык-түлүк рынокторунда негизги айыл чарба өсүмдүктөрү боюнча баалардын өсүшү басаңдаган, бул өтүп жаткан

жылы төмөндөө жагына азык-түлүккө баага корректировкалоо жөнүндө күтүүлөрдү сактап калууга жагымдуу белги болуп саналат.

Орто мөөнөттүү келечекте экономиканын калыбына келүүнүн туруктуу трендин камсыздоо учурдагы баа берүүлөргө ылайык тышкы экономикалык доо кетүүлөрдүн кесепеттерин азайтуу жана инфляциялык процесстерди ооздуктоо максатында өлкөнүн монетардык бийлиги тарабынан көрүлгөн чаралар колдоого алынууга тийиш. Сунушталган отчет алдыдагы мезгилге бардык шарттарды жана тобокелдиктерди эсепке алуу менен, өлкөдө экономикалык жигердүүлүктү калыбына келтирүү боюнча консервативдүү болжолдоолорду түптөйт.

Акча-кредиттик жана бюджет-салык саясатынын айкалышы өлкө экономикасына жыйынды суроо-талаптын өсүшүнө инфляциялык салымды тең салмактайт. Алсак, Кыргыз Республикасында ЕАЭБ аймагында инфляциянын кыйла туруктуу деңгээлинин бирин сактап кала алды.

Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикаларынын байкоого алынган өнүгүү тенденцияларын эске алганда, ошондой эле орто мөөнөттүү келечекте дүйнөлүк чийки зат рынокторунда баалардын динамикасына, Кыргыз Республикасынын 2022-2023-жылдары өнүктүрүүнүн макроэкономикалык негизги көрсөткүчтөрүнүн кийинкидей болжолдоосу иштелип чыккан.

Кыргызстан экономикасынын реалдуу сектору 2022-жылы орточо өсүштү көрсөтөт.

5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2022-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн реалдуу өсүшү болжол менен 4,2 пайызды, “Кумтөрдү” эске албаганда, 3,7 пайыздын тегерегин түзөт. “Кумтөр” кен казып алуу ишканаларында өндүрүш көлөмүнүн өсүшү 2021-жылдан жогору деңгээлде күтүлүүдө.

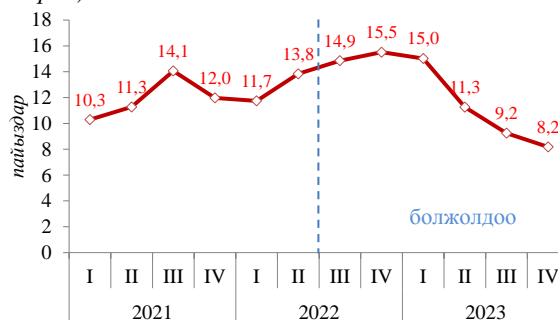
Өткөн отчетко салыштырганда ИДӨ боюнча сунушталган баа берүүлөр көбөйүү жагына өзгөртүлгөн. Бул соода, кызмат көрсөтүү секторлорунун, продукттарга таза салыктардын өсүш арымы мурунку чейрегинде белгиленген

күтүүлөрдөн жогору болгон деп түшүндүрүлөт. Секторлор боюнча экономикалык өсүш айыл чарба сектору (мал чарбачылыгы жана өсүмдүк өстүрүүнүн эсебинен), соода жана кызмат көрсөтүү чөйрөсү сектору менен учурдагы болжолдоодо колдоого алынган.

2023-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы 3,6 пайыз дегээлинде, ал эми “Кумтөрдү” эске албаганда 3,4 пайыздын тегерегинде күтүлүүдө.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2022-жылы жыл аягында инфляция (өткөн жылдын декабрына карата декабрь) 15,5 пайыз деңгээлинде, ал эми орточо жылдык – 14,0 пайыздын тегерегинде күтүлүүдө. Инфляциянын өсүш арымынын орто мөөнөттөгү көрсөткүчкө кайтып келүүсү 2024-жылга жакын жүрөт. Акча-кредит саясаты жөнүндө буга чейинки отчетко салыштырганда инфляция боюнча аталган баа берүүлөр боюнча маалыматтар бир аз өзгөргөн.

Учурдагы болжолдоо алкогольдук ичимдиктерге жана тамеки заттарына акциздердин мүмкүн болуучу жогорулоосун эске алат, ошондой эле электр энергиясына жана ысык сууга тарифтерди

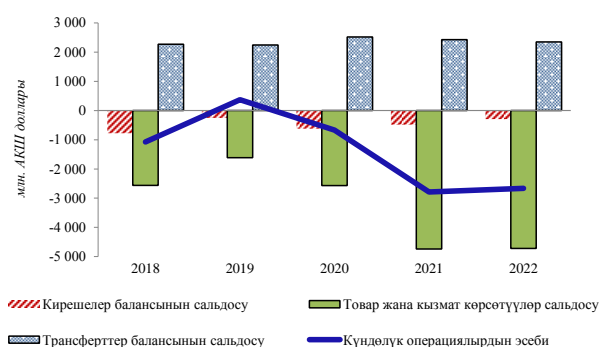
жогорулатууну кийинкиге калтырууну эсепке алат. Бюджеттен каржылангандардын эмгек акыларын көбөйтүү, болжолдоо мезгилинде баалардын өсүшүнө жогорулатуучу басым жасайт.

2022-2023-жылдарга карата төлөм тендемин болжолдоо¹

2022-жылга өлкөнүн төлөм тендеми көрсөткүчтөрүн болжолдоо айкын мезгилде алынган маалыматтарды жана Кыргызстандын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн такталган баштапкы өнүгүү шарттарын эске алуу менен корректировкаланган. Айкын мезгилде алынган маалыматтарга ылайык, өлкөдө кыйла экономикалык өсүштү күтүүгө болот жана ал тышкы соода жүргүзүүдө шарттар өзгөргөндүгүн тастыктоодо. Мындан тышкары, соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өсүшү боюнча баа берүүлөр төмөнүрөөк терс баа берүү жагына өзгөргөн, бирок жалпы алганда төлөм тендеми жогору деңгээлде белгисиздик катары мүнөздөлүүдө.

Жыл жыйынтыгы боюнча, тартыштык ИДӨнүн 27,8 пайызын түзүшү күтүлүүдө. Эмгек мигранттарынын акча которууларынын түшүүлөрүнүн акырындап азайышынын алкагында товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн терс балансы жогорулайт.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)

Айкын мезгилде катталган маалымат, мурда күтүлгөндөй эле, региондо логистикалык ырааттуулукту кайра өзгөртүү тенденциясын шарттаган, бул тышкы соода жүргүзүү боюнча күтүүлөрдүн жаңыртылышын шарттаган. Мындан тышкары, экспорт жана импорт көрсөткүчтөрүнө азык-түлүккө жана энергия ресурстарына дүйнөлүк баалардын өсүш тенденциясынын сакталып турушу да таасирин тийгизет.

Алтынды сунуштоо көлөмү төмөндөгөндүгүнө байланыштуу экспорт 2021-жылдагы көлөмдөн аз калыптанат. Алтынды эске албаганда, экспорттун көлөмү 2022-жылдагы деңгээлден 43,2 пайызга жогору болжолдонууда. Азык-түлүк товарларын, текстиль жана тигүү өндүрүшүнүн товарларын сунуштоо экспортко кыйла колдоо көрсөтөт.

Импорттук сунуштоолор бир нече факторлордун таасири астында, алардын катарында баалардын өсүшүнүн, пандемиядан кийинки мезгилде айкын сунуштоо көлөмүнүн калыбына келишинин, ошондой эле региондо соода агымдарынын өзгөрүшүнүн натыйжасында жогорулайт. Керектөө багытындагы товарларды жана аралык товарларды импорттоо көлөмүнүн көбөйүшү күтүлүүдө. Мындан тышкары, өзгөчө баа факторлору менен шартталган энергия продукцияларын сунуштоо көлөмүнүн артышы болжолдонууда.

Жергиликтүү мигранттардын негизги реципиенти, Россия экономикасынын азыраак төмөндөшү жөнүндө божомолдоолор, ошондой эле айкын мезгилде алынган маалыматтар күндөлүк трансферттердин таза агылып кириши боюнча болжолдоолорду кайра кароого алууну шарттаган. Ошентип, кайра каралып чыккан болжолдоого ылайык, жеке трансферттердин таза агылып кириши өткөн жылдан 2,5 пайызга төмөн түптөлөт. Муну менен бирге, болжолдоо жүргүзүлгөн мезгилге өткөн жылдагы расмий трансферттердин азыраак агымы каралган.

¹ Болжолдоо Улуттук банктын айкын мезгилде колдонулган кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн.

Кызмат көрсөтүүлөр статьясы эл аралык кыдыруулардын, ошондой эле жүргүнчүлөрдү жана жүк ташуу багытынын калыбына келишине жана аталган кызмат көрсөтүү түрлөрүнө баалардын өсүшүнө байланыштуу транспорттук кызмат көрсөтүүлөрдүн калыбына келүүсүнүн таасири астында түптөлөт деген божомолдоолор сакталып турат.

Күндөлүк эсептин күтүлүп жаткан тартыштыгы финансылык эсеп жана капитал менен операциялар эсеби тарабынан олуттуу көлөмдө каржылоону талап кылат. Финансылык капиталдын негизги агылып кирүү булагы катары башка жана түз чет өлкөлүк инвестициялар саналат. Мурда алынган кредиттерди тейлөө көлөмү олуттуу деңгээлде сакталат.

2022-жылы экономиканын тышкы секторунун өнүгүшү боюнча болжолдоонун кайра каралышы 2023-жылга карата күтүүлөрдүн өзгөрүшүн шарттаган. Бүтүндөй алганда, дүйнөдөгү геосаясий жагдайга жана инфляциялык тобокелдиктердин сакталып турушуна байланыштуу белгисиздик жагдайынан улам, өлкө экономикасынын өнүгүшүнүн алгылыктуу арымы тууралуу божомолдор сакталып калган. Жеке трансферттердин агылып кириши боюнча ооздукталган терс динамиканын сакталып турушуна жана эл аралык кыдыруулардын калыбына келүүсүнө байланыштуу соода балансынын кыйла тартыштыгынын таасиринде, күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы 2023-жылы ИДӨгө карата 25,6 пайыз деңгээлинде болжолдонууда. Соода балансынын тартыштыгы баа берүүлөргө ылайык, 2022-жылдын деңгээлинде калыптанат. Күндөлүк трансферттердин динамикасы эмгек мигранттарынын акча которууларынын төмөндөшү эсебинен 2022-жылдагы деңгээлден 2,8 пайызга төмөн болжолдонууда. 2023-жылы капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча чет өлкө капиталынын жетишсиз агылып кирүү тобокелдиги сакталып калышы күтүлөт, бул Улуттук банктын эл аралык резервинин эсебинен кошумча каржылоону талап кылышы мүмкүн. Капиталдын түшүүсүнүн басымдуу бөлүгүн, болжолдонгондой эле, тике чет өлкө инвестициялары жана жеке секторго башка инвестициялар камсыз кылат. Мамлекеттик жана жеке сектордун карызга алынган капитал боюнча милдеттенмелери көбөйөт, жана буга чейин алынган ссудаларды жана зайымдарды тейлөөнүн өсүү тенденциясы сакталып калышы күтүлөт.

Кыргыз Республикасынын 2022-2023-жылдар үчүн төлөм теңдеми боюнча иштелип чыккан болжолдоодо төмөнкү тобокелдиктер сакталууда:

- геосаясий абалга байланыштуу белгисиз жагдай;
- COVID-19 инфекциясынын жаңы штаммдарына байланыштуу белгисиз жагдай;
- мунай, алтын жана азык-түлүк боюнча дүйнөлүк баалардын волатилдүүлүгү;
- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык абалдын начарлашы;
- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө алмашуу курсунун волатилдүүлүгү;
- мамлекеттик жана жеке сектордун карыздык милдеттенмесинин көбөйүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтүн аталышы	Өлчөө бирлиги	2020				2021				2022	
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.
1. Сууро-талап жана сунуш¹											
<i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)</i>											
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	117 150,9	122 725,1	173 410,8	188 533,5	121 427,5	155416,7	210061,2	236216,8	145869,2	189451,0
ИДӨ	%	2,3	-11,8	-7,5	-12,8	-8,4	5,1	1,6	11,9	4,5	7,8
Кумтөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	1,5	-14,3	-8,0	-11,6	-4,0	10,3	2,3	6,0	3,8	4,0
Ички керектөө	%	5,0	-19,0	-2,5	-8,3	-1,9	26,3	4,6	15,8		4,2
Инвестициялар	%	-40,0	-47,2	-30,1	-10,8	8,0	-116,1	24,1	54,8		207,3
Таза экспорту	%	-27,1	-67,2	-27,4	14,1	30,2	10,8	67,3	93,6		152,2
<i>ИДӨнүн өндүрүүсү:</i>											
Айыл чарба	%	0,6	0,7	1,0	0,7	1,7	-1,5	-7,6	-5,0	2,3	1,8
Өнөр жай	%	4,4	-2,7	-8,2	-18,6	-15,2	-5,2	1,3	44,9	8,3	20,6
Курулуш	%	-2,5	-12,7	-5,7	-25,0	-19,8	-12,7	-3,3	1,9	2,2	4,1
Кызмат көрсөтүү	%	1,9	-17,8	-11,7	-9,4	-5,1	14,6	8,5	7,3	3,4	4,6
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,6	-30,9	-14,8	-14,2	-12,2	35,2	12,3	12,2	6,3	6,8
2. Баалар²											
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	104,4	107,2	105,3	108,4	110,3	111,3	114,1	112,0	111,7	113,8
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык	%	105,9	105,8	105,4	109,7	110,2	114,2	113,5	111,2	113,2	113,1
Базалык КБИ	%	103,5	105,8	105,3	108,1	110,1	110,6	113,0	111,3	111,8	114,4
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>											
Азык-түлүк товарлары	%	108,1	113,4	109,7	115,4	117,9	117,3	121,5	115,3	113,5	116,6
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	100,9	102,1	101,6	102,0	103,7	106,4	108,6	110,4	110,3	111,2
Алкогудук ичимдиктер, тамеки	%	104,2	105,3	105,7	106,3	106,0	108,3	110,4	111,3	113,6	114,9
Тейлөө	%	101,0	101,0	100,0	102,3	103,3	104,1	105,0	105,4	107,9	109,0
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>											
Акциздик товарлар	%	103,1	103,3	102,8	103,4	102,1	102,3	115,5	117,7	118,8	117,5
Жөнгө салынуучу баа	%	102,7	102,7	102,8	102,8	102,7	102,7	101,8	106,0	110,9	111,9
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	100,8	101,9	101,3	102,6	101,0	102,2	106,8	107,1	107,4	109,1
3. Тышкы сектор³											
<i>(ИДӨ карата пайыздарда)</i>											
Соода балансы	ИДӨгө карата %	-27,5	-22,3	-18,3	-18,6	-19,7	-18,8	-22,8	-27,5	-35,9	-44,7
Күндөлүк операциялар эсеби	ИДӨгө карата %	-9,0	-4,0	0,4	4,8	3,7	5,5	-0,4	-8,7	-18,3	-28,4
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	ИДӨгө карата %	34,7	34,3	33,5	31,6	26,0	34,3	34,0	33,2	38,3	27,5
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	ИДӨгө карата %	61,5	56,3	53,2	52,5	45,7	53,0	56,7	60,8	76,8	74,0
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)											
	сом	80,8100	75,9887	79,6000	82,6498	84,7792	84,6640	84,7907	84,7586	83,3090	79,5000
5. Монетардык сектор											
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	5,00	5,00	5,00	5,00	5,50	6,50	7,50	8,00	14,00	14,00
"Овернайт" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	2,75	2,75	2,75	2,75	3,25	4,25	5,25	5,50	12,00	12,00
"Овернайт" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	5,75	5,75	5,75	5,75	6,00	7,00	8,00	8,50	16,00	16,00
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	3,55	3,85	3,79	3,79	4,15	5,30	6,50	6,76	10,12	14,51
<i>анын ичинде:</i>											
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	3,55	3,85	3,97	3,84	4,15	5,32	6,52	6,76	10,12	14,51
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	2,50	-	-	7,00	-	-	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	3,97	3,95	3,95	4,01	4,50	5,26	6,08	6,57	11,86	13,11
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,15	4,32	4,20	4,50	5,03	5,64	6,50	6,93	11,45	13,57
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,31	4,52	4,37	4,62	5,15	6,12	6,87	7,26	11,09	13,82
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,48	4,65	4,70	4,70	5,45	5,43	7,45	-	-	-
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Акча базасы	%	13,6	24,1	28,3	24,8	24,2	10,7	6,6	6,5	8,80	19,80
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	%	14,9	26,9	31,7	29,3	23,7	9,2	5,8	0,5	5,70	20,50
Акча топтому (M1)	%	14,0	24,4	28,4	24,7	22,9	12,4	12,3	15,7	7,40	23,10
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	15,9	23,1	24,9	20,5	18,9	12,0	11,7	15,6	8,60	20,80
Акча массасы (M2X)	%	16,7	21,7	21,0	23,9	18,6	16,9	16,2	19,1	9,50	18,60

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ Коэффициенттер акыркы 4 чейректи камтыган жылдык маалыматтардын негизинде эсептелет. II ч. үчүн алдын ала алынган маалыматтар.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат.

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВ эмитенти болуп саналат. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээсинен боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: М0; М1; М2; М2Х.

М0 – банктардан тышкаркы нак акча.

М1 – М0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

М2 – М1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

М2Х – М2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

М2Х акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (М2Х) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн 42 негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси (КБИ)– керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган, орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган реалдуу алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар. .

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

ИДӨ	ички дүң өнүмү
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕБРР	Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы
ЕС	Европа бирлиги
КБИ	керектөө баа индекси
КБИ	керектөө баа индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
МБКР	Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
УСК	Улуттук статистика комитети
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РА	Армян Республикасы
РБ	Беларусь Республикасы
РК	Казакстан Республикасы
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФОб	Экспортёр өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
ЦБРФ	Россия Федерациясынын Борбордук банкы
ЦБРК	Казакстан Республикасынын Борбордук банкы
COVID-19	коронавирус инфекциясы 2019-nCoV (COrona VIrus Disease 2019)
СРІ	керектөө баа индекси (Consumer price index)